ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«Τὰ πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».

Ἔτος 59ον. ΙΟΥΛΙΟΣ, 1923. Ἀριθ. 7.

ΤΟ ΜΟΝΟΝ ΓΝΩΡΙΣΜΑ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ Η ΕΚΤΕΛΕΣΙΣ ΤΩΝ ΕΝΤΟΛΩΝ ΤΟΥ

«Σεῖς εἶσθε φίλοι Μου, ἐὰν πράττητε ὅσα Ἐγὼ σᾶς παραγγέλλω».
(Ἰωάν. ΙΕ΄. 17).

Μεταξὺ τῶν ὀνομαζομένων Χριστιανῶν ὑπάρχουσι πολλαὶ διαιρέσεις καὶ ὑποδιαιρέσεις, αἵτινες διαφέρουσι μεγάλως οὐ μόνον εἰς τὰς μικρὰς καὶ ἐπουσιώδεις διατάξεις τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ σπουδαιότερα—τὰ θεμελιώδη.

Ὁ ἀναγινώσκων τὰ Σύμβολα καὶ τὰς Κατηχήσεις καὶ τὰ θεολογικὰ ἑκάστης τούτων συγγράμματα, εὑρίσκεται εἰς ἀπορίαν ποῖος εἶναι πράγματι Χριστιανὸς καὶ ποῖοι μόνον κατ' ὄνομα τοιοῦτοι, διότι ἐκ τῶν μεταξὺ αὐτῶν ἀντιφάσεων δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξαγάγῃ ἓν ἀσφαλὲς καὶ βέβαιον συμπέρασμα, ἂν αὐτὸς ὁ ἱδρυτὴς τῆς Χριστιανικῆς πίστεως καὶ θεμελιωτὴς τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας δὲν ἐκαθάριζε τὸ ζήτημα τοῦτο, εἰπὼν ποτε πρὸς τοὺς μαθητάς του, «***Σεῖς εἶσθε φίλοι μου, ἐὰν πράττετε ὅσα ἐγὼ σᾶς παραγγέλλω***».

Κατὰ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν λοιπόν, μόνον οἱ πράττοντες ὅσα Αὐτὸς παραγγέλλει εἶναι φίλοι του, καὶ ἐπειδὴ ἐν τῇ βασιλείᾳ οὐδεὶς ἄλλος πλὴν τῶν φίλων, τῶν ἀγαπώντων τὸν Χριστὸν θέλει ὑπάρξει, ἄρα μόνον οἱ πράττοντες τὸ θέλημά Του θὰ κληρονομήσωσι τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν.

Ἄρα οὐδὲν ὠφελεῖ ***τὸ ἁπλοῦν ὄνομα***· διότι ἂν τοῦτο ἦτο τὸ εἰσητήριον, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ ἄνθρωποι ἠδύναντο νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς τὸν οὐρανόν, πάντες οἱ ἐν ταῖς φυλακαῖς κεκλεισμένοι ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης δικαιοσύνης κακοῦργοι καὶ κακοποιοί, θὰ εἰσήρχωντο εἰς τὸν οὐρανόν, πρᾶγμα οὐ μόνον ἀδύνατον, ἀλλὰ παράλογον καὶ γελοῖον. Ἐὰν οἱ ἀνθρώπινοι νόμοι δὲν ἐπιτρέπωσιν εἰς τὸν παραβαίνοντα αὐτοὺς νὰ συνδιαιτᾶται ἐλευθέρως μὲ τοὺς πρὸς τοὺς νόμους συμμορφουμένους πολίτας, πόσῳ μᾶλλον θὰ ἦτο ἀδύνατον ὁ πανάγιος Θεός νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς οἱονδήποτε πονηρὸν ἄνθρωπον τὴν εἴσοδον εἰς τὸν οὐρανόν,—τὴν ἁγίαν ἐκείνην Πόλιν — καὶ τὴν συμβίωσιν αὐτῶν μετὰ τῶν ἁγίων του;

Ἡ ἐγγραφὴ τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰ Μητρῷα οἱασδήποτε ἐκκλησίας, ἔστω καὶ τῆς ὀρθοδοξοτάτης—ἐὰν οὗτος δὲν πράττῃ ὅσα ὁ Χριστὸς παραγγέλλει, οὐδόλως τὸν ὠφελεῖ.

Τὸ βάπτισμα ἐπίσης τὸ ἁπλοῦν οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν, ἂν μὴ παρακο-

λουθῆται ὑπὸ τῆς τηρήσεως τῶν παραγγελμάτων τοῦ Χριστοῦ, διότι βαπτισμένοι εἶναι καὶ τὰ κακοποιὰ στοιχεῖα τῶν Χριστιανικῶν κοινωνιῶν, τὰ ἐν ταῖς φυλακαῖς καὶ μή.

Ἡ κοινωνία, ἄνευ τηρήσεως τῶν παραγγελμάτων τοῦ Χριστοῦ, δὲν ἀξίζει τίποτε, διότι μυριάδες καὶ ἑκατομμύρια Χριστιανῶν μεταλαμβάνουν, μόνον καὶ μόνον κατὰ συνήθειαν, χωρὶς νὰ ἔχουν τὴν ἀπαιτουμένην ἀγάπην ἢ νὰ πράττωσιν ὅσα ὁ Χριστὸς παραγγέλλει. Τοιοῦτοι δὲ εἶναι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἀνθρωπότητος.

Οὔτε ἡ νηστεία, οὔτε ἡ ἐλεημοσύνη, οὔτε αἱ σωματικαὶ κακουχίαι, ἀλλ' οὔτε καὶ ἡ ἀνάγνωσις τῆς Γραφῆς καὶ ἡ προσευχή, οὔτε ἡ τακτικὴ φοίτησις εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἡ συμμετοχὴ εἰς πάσας τὰς ἱεροπραξίας, οὔτ' αὐτοῦ τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου ἐξαιρουμένου, δύναται νὰ ὠφελήσῃ τινά, ἐὰν ἐλλίπῃ ἀπὸ τῆς καρδίας του ἡ πρὸς τὸν Χριστὸν ἀγάπη καὶ ἡ πρὸς τὰ διατάγματα αὐτοῦ ὑπακοή.

Οὐδὲν ἑπομένως ἐκτὸς τῆς ὑπακοῆς, ἐκδηλουμένης ἐν τῇ ζωῇ, ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν ὅσα παραγγέλλει ὁ Κύριος, δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς τὸ νὰ συγκαταριθμηθῇ τις μεταξὺ τῶν φίλων του, πᾶς δὲ μὴ ὢν φίλος τοῦ Χριστοῦ δὲν δύναται νὰ ἔχῃ τὴν ἐλαχίστην ἐλπίδα σωτηρίας.

Τὸ πρῶτον καὶ κύριον ἑπομένως ***καθῆκον*** τοῦ ***ἀνθρώπου*** εἶναι νὰ ***ζητήσῃ*** νὰ ***μάθῃ***, νὰ ***γνωρίσῃ*** τί ὁ Κύριος Ι. Χριστὸς παραγγέλλει, καὶ ἰδού, ἔρχεται πρῶτον ἡ ἀνάγνωσις τῆς Γραφῆς.

Τὸ δεύτερον, πῶς δύναταί τις νὰ πράξῃ τὰ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ παραγγελλόμενα καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἐκτιθέμενα; Τοῦτο δὲ δύναται νὰ μάθῃ ζητῶν διὰ τῆς προσευχῆς τὸν ἄνωθεν φωτισμὸν καὶ ὁδηγίαν, ἄνευ τῶν ὁποίων ἀδυνατεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ πράξῃ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα διατάσσει ὁ Χριστὸς καὶ τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος θέλει νὰ πράξῃ, ἀλλὰ δὲν δύναται ἄνευ τῆς θείας ἀντιλήψεως.

Τελευταῖον, ἔχει καθῆκον ὁ ἐπιθυμῶν νὰ μὴ ἦναι ἁπλοῦς ἀκροατὴς τῶν λόγων τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐκτελεστής, νὰ μὴ παραμελῇ οὐδὲν ἐξ ἐκείνων τῶν μέσων τῆς χάριτος, τῶν ἐνισχυντικῶν τῆς ἀρετῆς καὶ εὐσεβείας, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρωτεύει ἡ ***διδασκαλία***, ἡ ἐπ' ἐκκλησίαις καὶ ἡ κατ' ἰδίαν παρὰ τῶν εὐσεβῶν καὶ πεφωτισμένων ποιμένων. Ἤδη τελειώνων τὸν λόγον, προτρέπω ὑμᾶς, ἀγαπητοί, νὰ ἐγκαταλείψητε πᾶσαν ἐλπίδα, τὴν ὁποίαν ἔχετε εἰς οἱονδήποτε ἄλλο ὄν, καὶ οἱονδήποτε ἄλλον τρόπον, διὰ τῶν ὁποίων ἐλπίζει ὁ ἁμαρτωλὸς νὰ συμφιλιωθῇ μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ σωθῇ, εἰ μὴ τὸν Χριστὸν καὶ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν.

Ὁ Χριστὸς διὰ τῆς μιᾶς ἐκείνης καὶ μεγάλης Θυσίας ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, θυσίας οὐχὶ αἵματος ταύρων καὶ κριῶν, ὅπως ὁ συμβολίζων αὐτὴν μέγας ἀρχιερεὺς ἐν τῇ Π. Οἰκονομίᾳ συνείθιζε κατ' ἐνιαυτὸν νὰ προσφέρῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἀνομημάτων τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ τῆς θυσίας τοῦ ἰδίου Του αἵματος, εἰσῆλθεν, οὐχὶ εἰς τὰ ἅγια τὰ κοσμικά, ἀλλ' εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, τὸν οὐρανόν, ποιήσας αἰωνίαν ἐξιλέωσιν ὑπὲρ ὅλου τοῦ κόσμου, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόλλυται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον.

Εἴθε ὁ Κύριος νὰ ἐγχαράξῃ τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἀνεξαλείπτως ἐν ταῖς καρδίαις πάντων ὅσοι φέρουν τὸ ὄνομά Του, ἵνα μὴ παροδηγοῦνται ὑπὸ πεπλανημένων διδασκαλιῶν καὶ ἀπολεσθοῦν αἰωνίως. Ἀμήν.

(ἐκ τῶν τοῦ Μιχαὴλ Καλοποθάκη)

ΠΕΡΙ ΛΑΤΡΕΙΑΣ

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὂν θρησκευτικόν. Τοῦτο εἶναι τὸ πόρισμα τῶν μέχρι σήμερον γενομένων μελετῶν ἐπὶ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι τοιαύτη ἡ φύσις του, ὥστε ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ ἀφυπνίσεως εἰς τὸν παρόντα κόσμον, αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπικοινωνῇ μετὰ τοῦ Ὑπερτάτου Ὄντος. Τὸ αἴσθημα τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ θρησκευτικόν, ἂς τὸ ὀνομάσωμεν, ἔνστικτον. Ὁ ἄνθρωπος λοιπὸν καθ' ὃ θρησκευτικὸν ὄν, προσπαθεῖ παντοιοτρόπως νὰ ἐκδηλώσῃ τὸ αἴσθημα τοῦτο, ἡ δὲ ἐξωτερίκευσις αὐτοῦ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν ἠθικὴν ἢ πνευματικὴν μορφὴν τῆς θρησκείας του.

Ἐκεῖ ὅπου ἡ θρησκεία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὀλιγώτερον ἠθική, ἀνταποκρινομένη ἁπλῶς εἰς μίαν κοινωνικὴν συνθήκην, ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ ὁλόκληρος ἐκδηλοῦται δι' ἐξωτερικῶν τυπικῶν πράξεων. Τοῦτο παρατηροῦμεν εἰς τὰς κατωτέρας ἢ φυσικὰς θρησκείας, ὅπου ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἡ ἐκδήλωσις τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς συνίσταται ἐκ μηχανικῶν τινων τελετῶν. Αἱ τελεταὶ αὗται, αἵτινες διεξάγονται ὑπὸ τῶν ἱερέων ὡς ἀντιπροσώπων τοῦ ἐκκλησιαζομένου ἢ λατρεύοντος λαοῦ, συνίστανται ἐκ προσευχῶν, χορῶν, προσκλίσεων(γονυκλισιῶν), θυσιῶν, φωνασκιῶν ἢ ἐντόνων ἐπικλήσεων πρὸς τὸν λατρευόμενον θεόν.

Εἰς τὰς κάπως εὐγενεστέρας θρησκείας, τὰς διαπεπλασμένας κάπως θεωρητικῶς, ὡς ἡ Ἑλληνικὴ καὶ Ρωμαϊκὴ φυσικολατρεία, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἔμεινεν ἀρετὴ ἢ κακία ἄνευ τοῦ οἰκείου προστάτου θεοῦ ἢ θεᾶς, εἶναι φυσικὸν ν' ἀναμένῃ τις ὅτι μόνον διὰ πράξεων συμφώνων πρὸς τὴν ἰδέαν τοῦ λατρευομένου θεοῦ ἢ θεᾶς δύναται νὰ καταστῇ εὐπρόσδεκτος ἡ ἐκδήλωσις αὕτη τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς. Διὰ τὸν λόγον τούτου ὡρισμέναι ἀνηθικότητες, δηλοῦσαι καθ' ἡμᾶς τὴν παντελῆ ἔκλυσιν τῶν ἠθῶν, ἀπετέλουν παρὰ τοῖς λαοῖς ἐκείνοις πράξεις ἱερὰς τῆς λατρείας των.

Περιττὸν θεωρῶ νὰ ἀναφέρω πρὸς μαρτυρίαν τὰ περὶ τῆς θρησκείας τῶν Αἰγυπτίων, τὴν ζωολατρείαν, οἵτινες ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων ἐβαλσάμωνον καὶ τὰ διάφορα οἰκιακὰ ζῶα, ἱερὰ θεωρούμενα παρ' αὐτοῖς.

Ἡ Ἑβραϊκὴ θρησκεία, ὡς θρησκεία ἀποκεκαλυμμένη, διαφέρει οὐσιωδῶς τῶν φυσικῶν θρησκειῶν, ἂν καὶ τινὰ τῆς λατρείας αὐτῆς ὑπομιμνήσκουν τὰ τῶν ἄλλων θρησκειῶν. Χοροί, παρελάσεις, ἀμφιέσεις, κτλ. ἀπετέλουν τὴν τελετὴν ἢ λατρείαν τῶν τε φυσικῶν καὶ τῶν ἀποκεκαλυμμένων μὲν ἀλλὰ μήπω πνευματοποιηθεισῶν θρησκειῶν.

Ἀλλ' ὅπως δογματικῶς αἱ ἀποκεκαλυμμέναι θρησκεῖαι ὑπερεῖχον τῶν φυσικῶν, οὕτω καὶ παραστατικῶς ἐξελίχθησαν αἱ θρησκεῖαι αὗται, ἕως οὗ διὰ τῆς τελειωτικῆς ἐν Χριστῷ ἀποκαλύψεως, ἡ κατ' ἐξοχὴν ἀποκεκαλυμμένη θρησκεία — ἡ Χριστιανικὴ — προσέλαβε τὸν προσήκοντα αὐτῆς πνευματικὸν χαρακτῆρα, κατὰ παραγνώρισιν πάσης ἐξωτερικῆς τυπικῆς πράξεως ἢ τελετῆς.

Βάσις τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ὑπῆρξεν ἡ διδασκαλία. Πνεῦμα ὁ Θεὸς, πνευματικὴ καὶ ἡ ἐκδήλωσις ἢ ἐξωτερίκευσις τῆς θρησκευτικῆς τοῦ Χριστιανοῦ ζωῆς. Ἡ δὲ διδασκαλία αὕτη καθ' ἑαυτὴν εἶναι πνευματική. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς, κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῷ κόσμῳ, οἱ ἐθνικοὶ καὶ Ἰουδαῖοι κατέκρινον τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν διότι ἦτο τόσον ἁπλῆ, τόσον ἐξηυτελισμένη, ἀφοῦ ἐστερεῖτο ἱερέων μετὰ πολυτελῶν ἀμφιέσεων καὶ πομπωδῶν τελετῶν, νὰ προσδίδουν εἰς τὴν θρησκείαν αἴγλην, λαμπρότητα καὶ ἐπιβολήν. Τίνα σημασίαν π. χ. ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἓν λουτρὸν—ὥς ἐκάλουν οὗτοι τὸ βάπτισμα;— ἢ μία κοινὴ τράπεζα—ἓν συσσίτιον—ὥς ἐκάλουν τὸν Μυστικὸν Δεῖπνον —διὰ τὸν μεγαλοπρεπῶς εἰθισμένον Ρωμαῖον ἢ ἐθνικὸν ἐν γένει, τοῦ ὁποίου τὸ ἑορτολόγιον ἔβριθε τελετῶν καί ἑορτῶν πρὸς τιμὴν, οὐ μόνων τῶν χιλιάδων θεῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν αὐτοκρατόρων τοὺς ὁποίους ἐλάτρευον ὥς θεούς;— Ἢ τίνα σημασίαν ἠδύναντο ταῦτα νὰ ἔχωσιν διὰ τὸν Ἰουδαῖον ὅστις, καίπερ διὰ τῆς καταστροφῆς τοῦ ἐνδόξου ναοῦ τοῦ Σολομῶντος ἀπωλέσας ὅλην τὴν πομπώδη τελετὴν τοῦ ναοῦ, διετήρησεν ἐν τούτοις ἀρκετοὺς τύπους καὶ πομπώδεις πράξεις εἰς τὸν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ διαπλασθέντα θεσμὸν τῆς Συναγωγῆς;

Γενικῶς παρατηρεῖται ὅτι ὅπου ἡ δημοσίᾳ ἐκδήλωσις τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς, εἶναι μᾶλλον πομπώδης καὶ τυπική, ἐκεῖθεν λείπει τὸ πνευματικὸν στοιχεῖον καὶ τἀνάπαλιν, ὅπου ἡ ἐκδήλωσις αὕτη εἶναι μᾶλλον πνευματικὴ λείπουν αἱ τυπικότητες καὶ αἱ πομπώδεις πράξεις καὶ μεγαλοπρεπεῖς ἀμφιέσεις. Διὰ τοῦτο ὅταν ἡ πομπώδης καὶ μεγαλοπρεπὴς ἐξωτερικὴ ἐκδήλωσις τῆς θρησκείας ἀντικατέστησε τὴν πρώην ἁπλῆν μεν, ἀλλὰ πνευματικῶς πλουσίαν, μὲ βαθεῖαν ἔκφρασιν τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς Ἐκκλησίαν, τότε ἡ Ἐκκλησία παρήκμασε. Τότε, ὅπως κάποιος φιλόσοφος τοῦ μεσαίωνος ὑπέμνησεν εἰς τὸν Πάπαν, ἐπιδεικνύοντα εἰς αὐτὸν τὸν πλοῦτον καὶ τὴν εὐμάρειαν τὴν Παπικήν, τότε «ἡ Ἐκκλησία ἔπαυσε διὰ τῶν λειτουργῶν της ***νὰ λέγῃ εἰς τοὺς ἐκ γενετῆς χωλοὺς*** «σηκώθητι καὶ περιπάτει,» (Πράξ. γ΄. 6).

Εἶναι λίαν θαυμαστὸν πῶς τὰ γεγονότα τῆς Ἐθνικῆς ἱστορίας τῶν λαῶν, ὅταν ἐπιδράσωσιν ἐπὶ τῆς ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς ζωῆς αὐτῶν, καθίστανται τοῦ λοιποῦ γεγονότα κοσμοϊστορικά. Ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς διὰ τῆς αἰχμαλωσίας του εἰς τὴν Βαβυλῶνα καὶ τῆς διασπορᾶς του ἀνὰ τὸν κόσμον, μετέδωκεν ὄχι μόνον τὴν ἁπλῶς ἀποκεκαλυμμένην παγκόσμιον καὶ ἠθικήν του ἰδέαν περὶ Θεοῦ, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ νέας ἀντιλήψεις καὶ νέας ἀρχὰς ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερίκευσιν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος. Ἐνῷ πρὶν ὁ τόπος τῆς λατρείας, ὁ μόνος καθιερωμένος, ἦτο ὁ ναὸς τοῦ Σολομῶντος, ὅπου ὤφειλον νὰ γίνωνται ὅλαι αἱ τελεταί καὶ ἡ δημοσία λατρεία, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς αἰχμαλωσίας τὰ πράγματα μεταβάλλονται ῥιζικῶς. Πᾶς τόπος ἦτο εὐπρόσδεκτος διὰ νὰ λατρεύωσι τὸν Ἰεχωβᾶ· δὲν παρίστατο δὲ οὐδεμία ἀνάγκη πομπωδῶν τελετῶν· ἤρκει ἡ ἀνάγνωσις ἐκ τῆς Πεντατεύχου καὶ τῶν προφητῶν, ἡ ᾠδὴ ὕμνων ἐκ τῶν ψαλμῶν καὶ αἱ ἁπλαὶ προσευχαὶ πρὸς τὸν Ἰεχωβᾶ, τὸν πανταχοῦ παρόντα καὶ τὰ πάντα πληροῦντα καὶ ἀπὸ τοῦ προπώπου τοῦ ὁποίου οὐ-

δεὶς δύναται νὰ κρυφθῇ, ἤρκουν ταῦτα ὅπως πληρώσωσιν ἁπάσας τὰς ἀνάγκας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καὶ νὰ ὑψώσωσιν αὐτὸν πρὸς τὸν Θεόν.

Ἐπαρκὴς ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας ταύτης ἔστω ἡ παντελὴς ἐξαφάνησις ἔκτοτε τῆς εἰδωλολατρίας ἀπὸ τὰς τάξεις τῶν Ἰουδαίων. Ἐν τούτοις βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον εἰσεχώρησαν καὶ εἰς τὴν Συναγωγὴν συνήθειαι καὶ τελεταὶ τυπικαί, αἵτινες ἐτάραξαν τὴν ἀρχικὴν ἁπλότητα τῆς λατρείας ἐν τῇ Συναγωγῇ.

Ἐνῷ ἡ Συναγωγή, ὡς διετάχθησαν τὰ κατ' αὐτὴν ἀρχικῶς, ἦτο μία προπαρασκευὴ σπουδαία διὰ τὴν πνευματικότητα τῆς λατρείας καὶ τῆς θρησκείας, ἐν τούτοις δὲν ἤρκουν ταῦτα· ἔπρεπε νὰ ἔλθῃ ὁ Μεσσίας, ὁ Χριστός, διὰ νὰ θέσῃ ἕκαστον πρᾶγμα εἰς τὴν θέσιν του, ὅπως καὶ ἔπραξε, τονίσας, εἰς τόσον ἀκατάλληλον — ἀνθρωπίνως— στιγμὴν τὴν μεγίστην ἐκείνην καὶ σπουδαιοτάτην ἀλήθειαν, ὅτι «Πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν». (ἕπεται συνέχεια)

Π. Γ. Λογγινίδης.

Η ΠΙΣΤΙΣ ΕΙΣ ΘΕΟΝ ΑΝΕΥ ΚΑΙ ΔΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

*Ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἶναι φανερὸν ὅτι καὶ πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν γῆν, ὑπῆρχεν ἡ πίστις εἰς τὸν Θεόν. Ὁ δὲ Κύριος ὅταν ἦλθεν ὡμίλει πρὸς τὰ πλήθη καὶ τὰ ἄτομα, ὡς πρὸς ἀνθρώπους πιστεύοντας εἰς τὸν Θεόν. Ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν Ἰσραηλιτῶν μανθάνομεν πῶς οἱ Ἰουδαῖοι ἀπέκτησαν τὴν πίστιν ταύτην. Ἀπὸ τῶν σκοτεινῶν ἐκείνων αἰώνων, κατὰ τοὺς ὁποίους οἱ λαοὶ ἦσαν βυθισμένοι εἰς τὴν ἄγνοιαν καὶ ἐλάτρευον, ἄλλοι μὲν πολλοὺς θεούς, ἄλλοι δὲ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως ὡς Θεόν, ὁ Ἀβραὰμ ἔλαβεν ἀποκάλυψιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν παρέλαβον καὶ διετήρησαν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν οἱ ἀπόγονοί του. Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς πίστεως ταύτης, εἶναι ἔμφυτος εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου μία πίστις εἰς Θεόν, ἥτις γεννᾶται ἐκ τῆς ἐπισκοπήσεως τῶν ἔργων Του, ἐκ τῆς συναισθήσεως ὅτι τὰς μυστηριώδεις καὶ ἀκαθέκτους δυνάμεις τῆς φύσεως κυβερνᾷ Δύμαμις ἀνωτέρα αὐτῶν, ὅτι τὴν τάξιν καὶ ἁρμονίαν τῶν κόσμων συγκρατεῖ καὶ διέπει Νοῦς ὑπέρτατος, ὅτι Πρόνοιά τις εὐεργετικὴ διέπει τὸ σύμπαν καὶ ἀντανακλᾶται καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, θίγουσα χορδὴν θαυμασμοῦ καὶ ἀγάπης ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ τὰ δύο ταῦτα εἴδη τῆς εἰς Θεὸν πίστεως διαφέρουν ἀπὸ τῆς διὰ Χριστοῦ πίστεως εἰς τὸν Θεόν. Διότι ὑπάρχει τοιαύτη πίστις, ὡς ῥητῶς ἐμφαίνει τὸ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου. «**Ὅστις ἦτο μὲν προωρισμένος, πρὸ καταβολῆς κόσμου, ἐφανερώθη δὲ ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς, δι' ὑμᾶς, τοὺς πιστεύοντας δι' αὐτοῦ εἰς τὸν Θεόν. . . ὥστε ἡ πίστις καὶ ἐλπὶς ὑμῶν νὰ εἶναι εἰς τὸν Θεὸν** (Α'. Πέτρου, α' 20—26).*

Ἴδωμεν ποῖα εἶναι τὰ γνωρίσματα τῆς διὰ Χριστοῦ πίστεως εἰς τὸν Θεόν,

*Ὁ Κύριος ὑπέδειξε τὸ πρῶτον τῶν γνωρισμάτων τούτων, ὅταν ἐδίδαξε τοὺς μαθητάς Του νὰ προσεύχωνται λέγοντες : «**Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς**». Ἡ περὶ Θεοῦ ὡς Πατρὸς ἰδέα εἶναι ἰδέα καθαρῶς χριστιανική. Αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἀπεκάλει Πατέρα τὸν Θεόν, καὶ ὅλη ἡ διδασκαλία Του συνιστᾷ τὴν πατρότητα τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Τὰ δὲ χαρακτηρίζοντα τὴν πατρότητα εἶναι γνωστὰ—εἶναι ἡ στοργή, ἡ μέριμνα, ἡ πρόνοια, ἡ ἐπιείκεια, τὸ ἔλεος πρὸς τὰ τέκνα. Ἡ ἰδέα τῆς πατρότητος ἀποκλείει τὸν φόβον, ἐμπνέει τὴν ἐμπιστοσύνην, ἀφαιρεῖ τὸν πόνον ἀπὸ τὰς περιπετείας τῆς ζωῆς. Ἔτι δὲ καὶ εἰς τὰς θλίψεις καὶ στενοχωρίας παρέχει παρηγορίαν καὶ τὴν πεποίθησιν ὅτι πᾶν ὅ,τι ἐπιτρέπει ὁ Πατὴρ εἶναι συμφέρον διὰ τὰ τέκνα του. Τοιοῦτο πνεῦμα ἦτο τοῦ Χριστοῦ, ὅτε καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ Του ἀγωνίᾳ ἐπεκαλεῖτο τὸ θέλημα τοῦ Πατρός Του, οὐχὶ τὸ ἴδιον Του θέλημα. «Τὸ ποτήριον, τὸ ὁποῖον Μοὶ ἔδωκεν ὁ Πατήρ, δὲν θέλω πίει αὐτό ;» Ἡ εἰς τὴν Πατρότητα τοῦ Θεοῦ πίστις τοῦ Χριστοῦ δὲν ἦτο μία ἁπλῆ ἀντοχή, ὡς ἡ τῶν στωϊκῶν φιλοσόφων· ἦτο ἡ μετὰ πρᾳότητος καὶ γλυκύτητος ὑποταγὴ ἀγαπητοῦ τέκνου πρὸς προσφιλῆ Πατέρα, εἰς τὸν ὁποῖον ἔχει πλήρη πεποίθησιν. Τοιαύτη δὲ πρέπει νὰ ἦναι καὶ τῶν Χριστιανῶν ἡ πίστις εἰς τὸν Θεόν, εἰς πάσας τὰς περιπετείας τῆς ζωῆς καὶ εἰς τὰς μεγαλητέρας θλίψεις. Νὰ μὴ ὀνομάζουν τὸν Θεὸν Πατέρα μόνον τότε ὅταν ὅλα βαίνουν αἰσίως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς σκοτεινοτέρας στιγμὰς τῆς ζωῆς, ὅταν ἡ χείρ Του πλήττει, πρὸς τὸ καλὸν τῶν τέκνων Του.*

Δεύτερον, ἡ διὰ τοῦ Χριστοῦ πίστις εἰς τὸν Θεὸν ὑπονοεῖ τὴν ἀνάγκην συγχωρήσεως καὶ τὴν ἐξάγνισιν τῆς ψυχῆς. Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πιστεύει ὅτι ὡς ἁμαρτωλὸς ἔχει ἀνάγκην νὰ καθαρισθῇ ἀπὸ τοῦ ῥύπους τῆς ἁμαρτίας, διὰ νὰ ἐπικοινωνήσῃ μετὰ τοῦ Παναγίου Θεοῦ, τὸν ὁποῖον οὐδεὶς ὅστις ἀγαπᾷ τὴν ἁμαρτίαν δύναται νὰ πλησιάσῃ. Ἡ πίστις αὕτη τὸν φέρει εἰς τοὺς πόδας τοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶναι ὁ μόνος ἐξιλασμὸς διὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἡ μόνη Ὁδὸς πρὸς τὸν Πατέρα, ὁ μόνος Μεσίτης πρὸς τὴν Θείαν Δικαιοσύνην.

Ἡ φυσικὴ πίστις δὲν λέγει τίποτε περὶ ὅλων τούτων. Ἡ φύσις δὲν διδάσκει τὴν ψυχὴν περὶ τῆς ἀνάγκης μετανοίας, περὶ τῆς ὁδοῦ τῆς σωτηρίας, περὶ τῆς ἑτοιμότητος τοῦ Σωτῆρος ὅπως παρουσιάσῃ τὸν ἁμαρτωλὸν δεδικαιωμένον διὰ τῆς πίστεως εἰς τὴν ἐξιλαστικὴν Αὐτοῦ θυσίαν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ὑπολείπεται κατὰ τοῦτο, καθότι ὁμιλεῖ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ὁμαδικῶς —ὑπὸ τὸν τύπον τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ· ἡ διδασκαλία περὶ τῆς εἰς Θεὸν ἐπιστροφῆς τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καλύπτεται ὑπὸ τῆς παραστάσεως τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Ἔθνους Ἀλλ' ἐν τῇ Νέᾳ Διαθήκῃ ἀπεικονίζεται ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς ὁ πατὴρ ὁ γνωρίζων καὶ μεριμνῶν διὰ τὰ τέκνα του καθ' ἕνα ἕκαστον, ὡς ὁ Ποιμήν, ὅστις ἀναζητεῖ ἐξ ἑκατὸν προβάτων τὸ ἕν, τὸ ἀπολωλός, ὡς ὁ Πατὴρ ὅστις δέχεται μὲ χαρὰν τὸν ἐπιστρέφοντα Ἄσωτον Υἱόν. Εἰς τοιοῦτον δὲ Θεὸν πιστεύομεν, διότι αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἐπίστευεν εἰς αὐτὸν καὶ ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἀγαπῶσι τὸν

Θεὸν ὑπὲρ πάντα καὶ πᾶν ἄλλο, καὶ εἰς Αὐτὸν νὰ ἀποτείνωνται εἰς ὅλας των τὰς ἀνάγκας.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ πίστις ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀσθενής, δὲν καρπούμεθα ἐξ αὐτῆς τὴν χαρὰν καὶ εἰρήνην, τὰ ὁποῖα θὰ ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς. Σήμερον ἀληθεύουν οἱ λόγοι τοῦ Σωτῆρος, ὡς καὶ τότε, λέγοντος : « Ἐὰν εἴχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἠθέλατε εἰπεῖ εἰς τὸ ὄρος τοῦτο, Ἐκριζώθητι καὶ ῥίφθητι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἤθελε γίνει.»

Ἐλλείψει δὲ τῆς τοιαύτης σταθερᾶς πίστεως ἡ πνευματικὴ ἡμῶν δρᾶσις εἶνε μηδαμινή, ἡ ἐπιρροὴ ἡμῶν ἐπὶ τῶν ὁμοίων μας εἶναι ἐλαχίστη, τούτου δὲ ἕνεκα χωλαίνει τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς· ἡ ὀλιγοπιστία ἡμῶν κωλύει τὰ θαύματα τῆς Θείας χάριτος, τὰ ὁποῖα θὰ ἐξεχέοντο πλουσιοπαρόχως δι' ἡμῶν, ἂν εἴχομεν τὴν ἀπαιτουμένην εἰς Θεὸν πίστιν διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Τελευταῖον, λέγομεν ὅτι ὁ ἔχων τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Χριστοῦ, πιστεύει εἰς τὸν Θεὸν ὅστις δίδει ζωὴν αἰώνιον, —ζωὴν ἀτελεύτητον καὶ μακαρίαν. Τὸ κέντρον τοῦ θανάτου ἀφήρεσεν ὁ Κύριος διελθὼν διὰ τοῦ τάφου καὶ διὰ τῆς ἀναστάσεώς Του, ἐγγυηθεὶς εἰς τοὺς πιστεύοντας εἰς Αὐτόν, ὅτι καὶ αὐτοὶ θὰ ζήσωσιν μετ' αὐτοῦ αἰωνίως «Ἂς μὴ ταράττηται ὑμῶν ἡ καρδία· πιστεύετε εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς Ἐμὲ πιστεύετε. Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρός μου εἶναι πολλὰ οἰκήματα, εἰ δὲ μὴ ἤθελον σας εἴπει. Ὑπάγω νὰ ἑτοιμάσω εἰς ὑμᾶς τόπον, καὶ πάλιν ἔρχομαι καὶ θέλω παραλάβει ὑμᾶς πρὸς Ἐμαυτόν, ἵνα ἦσθε καὶ ὑμεῖς ὅπου Ἐγὼ εἶμαι.»

Τοιαύτη ἡ διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πίστις εἰς τὸν Θεόν. Πίστις ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Πατήρ, τοῦ ὁποίου ἡ ἀγάπη εἰσχωρεῖ εἰς ὅλας τὰς ἀνάγκας ἡμῶν. Πίστις ἥτις διδάσκει τὸ ἔλεος αὐτοῦ πρὸς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, πρὸς ἀναγέννησιν τῆς ψυχῆς καὶ πρὸς ἀνάπλασιν τῆς ζωῆς. Πίστις ἥτις μᾶς δίδει τὸ ἐχέγγυον τῆς αἰωνίου ζωῆς. Τὸ νὰ διατηρῇ τις τοιαύτην πίστιν ἀκλόνητον, ἀκμαίαν, δὲν εἶναι εὔκολον πρᾶγμα, καθότι πολλὰ συντρέχουν πρὸς κλονισμὸν καὶ ἐξασθένησιν αὐτῆς,—οἱ ἔξωθεν προερχόμενοι πειρασμοί, τὸ κοσμικὸν περιβάλλον, ἡ φυσικὴ δυσθυμία καὶ ἀπαισιοδοξία τοῦ χαρακτῆρος, αἱ ὕπουλοι ἐπιθέσεις, ὑπὸ τύπον συζητήσεων. Ἓν μόνον μέσον ὑπάρχει ἐξασφαλίσεως τοῦ πολυτίμου τούτου δώρου. Ὁ θέλων νὰ κρατῇ στερεὰν τὴν πίστιν πρέπει νὰ ζῇ ἐν τῷ Χριστῷ, νὰ ἔχῃ ὡς ὁδηγὸν τῶν πράξεών του τὰ παραγγέλματα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὡς ἔμπνευσιν τῆς ζωῆς του τὰς ὑποσχέσεις Αὐτοῦ, νὰ κρατῇ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του τὸ Παράδειγμα Αὐτοῦ». Οὕτω καὶ μόνον θὰ ζῇ τὴν ζωὴν Αὐτοῦ καὶ ἡ πίστις Αὐτοῦ θὰ εἶναι τότε ***πίστις εἰς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Χριστοῦ.***

ΟΙ ΑΝΑΜΟΡΦΩΤΑΙ ΠΡΟ ΤΗΣ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ

Ἀναμόρφωσις ἢ Μεταρρύθμισις ὠνομάσθη κυρίως ἡ ἐκ Γερμανίας πηγάσασα καὶ εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς χώρας τῆς Ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης ἐξαπλωθεῖσα συστηματικὴ ἀντίδρασις πρὸς τὰ δόγματα καὶ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἡ ἀντικατάστασις τούτων διὰ ἐκκλησιαστικοῦ συστήματος, ἀναγνωρίζοντος ὡς βάσιν μόνον τὰς Ἁγίας Γραφάς. Τοῦ τοιούτου ὅμως ἀναμορωτικοῦ κινήματος προηγήθησαν, κατὰ τόπους καὶ καιρούς, ἀτομικαὶ καὶ ὁμαδικαὶ διαμαρτυρίαι κατὰ τῶν πλανῶν καὶ τῆς διαφθορᾶς τοῦ διαφθαρέντος ἐπισήμου Χριστιανισμοῦ, καὶ οὕτω προητοιμάσθη ἡ ὁδὸς διὰ τὴν ἀποδοχὴν τῆς εὐρυτέρας Μεταρυθμίσεως τοῦ Λουθήρου.

Ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ Ἄσχαμ, ὁ Χοῦπερ ὁ Οὐΐκλφ, ὁ Ρίδλεϋ, ὁ Κράνμερ, καὶ πληθὺς ἄλλων, ἐν Βοημίᾳ ὁ Ἰωάννης Οὔσσιος, ἐν Οὐγγαρίᾳ ὁ Ἱερώνυμος Πράγας καὶ ἄλλοιἐπλήρωσαν μὲ τὴν ζωήν των τὸ θάρρος τῶν Εὐαγγελικῶν των πεποιθήσεων, καέντες εἰς τὴν πυράν, (διότι ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία ἀπέφευγε νὰ τιμωρῇ διὰ χύσεως αἵματος!) Ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀνὰ τὰ ἔθνη, ὁ Θεὸς δὲν ἀφῆκεν Ἑαυτὸν ἀμαρτύρητον εἰς οὐδένα τόπον, ἀλλ' ἴσως εἰς οὐδεμίαν χώραν ὑπῆρξεν ἡ ἀλληλοδιαδοχὴ τῆς μαρτυρίας ταύτης μᾶλλον ἀδιάσπαστος δι' ὅλων τῶν αἰώνων τοῦ σκότους, ἢ ἐν αὐτῇ τῇ ἕδρᾳ τοῦ Παπισμοῦ, εἰς τὰς ἐπαρχίας αἵτινες σήμερον ἀποτελοῦν τὴν βόρειον Ἰταλίαν καὶ μεσημβρινὴν Γαλλίαν. Ἐκεῖ λοιπόν, εἰς τὰς ἀπροσίτους ὀρεινὰς κοιλάδας τῶν Ἄλπεων, ἡ ἀληθὴς Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ἐν ἀφανείᾳ καὶ πτωχείᾳ διετήρησε σταθερὰν τὴν φλόγα τῆς Εὐαγγελικῆς πίστεως ἐπὶ χίλια ὅλα ἔτη, ἐνῷ ὁ πέριξ κόσμος βαθμηδὸν καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ὑπέκυψεν εἰς τὸν ζυγὸν τῆς Ρώμης, βυθισθεὶς εἰς τὸν χιλιετῆ ἐκεῖνον θρησκευτικὸν ζόφον, τὸν ὁποῖον ὀνομάζομεν Μεσαίωνα. Ἂν δὲ καὶ εἰς χεῖρας μεμονωμένας καὶ ἀσθενεῖς διετηρεῖτο ἀκόμη καὶ μέχρι τέλους διετηρήθη ὁ σπινθὴρ τῆς Ἀληθείας, οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἔλθουν εἰς συναίσθησιν τοῦ ἐξευτελισμοῦ των, ὥστε νὰ ἀποσείσουν τὸν ἐπαχθῆ ζυγόν.

Οἱ πρῶτοι διαμαρτυρηθέντες κατὰ τοῦ Ρωμαϊκοῦ αὐταρχισμοῦ καὶ τῆς ἐξαχρειώσεως τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξαν ἱεράρχαι.

Μεταξὺ τῶν ἀτρομήτων ἐκείνων ἀνθρώπων, οἵτινες ἐξανέστησαν κατὰ τοῦ ἐξευτελισμοῦ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, ὑπῆρξε κατὰ τὸ τέλος τοῦ 4ου αἰῶνος, ὁ Ἀμβρόσιος, ἀρχιεπίσκοπος Μεδιολάνων, ὅστις τὴν κακίαν πατάσσων ἐν ὑψηλοῖς τόποις δὲν ἐδίστασε νὰ ἀποκλείσῃ τὸν αὐτοκρατορικὸν παραβάτην Θεοδόσιον ἀπὸ πᾶσαν συνάφειαν πρὸς τὴν θρησκείαν, πρὸς σωφρονισμὸν καὶ ἐπιστροφήν του ἐκ τῆς ἀνόμου ὁδοῦ. Εἰς τὸ Μιλᾶνον μέχρι σήμερον σώζονται μνημεῖα τῆς διδαχῆς καὶ ἀτομικῆς ἐπιβολῆς τοῦ ἐναρέτου καὶ εὐσεβοῦς ἐκείνου ἀνδρός.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 9ου αἰῶνος ὁ Ἐπίσκοπος Τωρίνου Κλαύδιος ὑπῆρξεν

πρόμαχος ἀτρόμητος τῆς καθαρᾶς εὐαγγελικῆς ἀληθείας. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων του καταφαίνεται ὅτι ἐτόλμησε νὰ καταγγείλῃ ὡς ἀντευαγγελικὴν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης, ὡς βρίθουσαν πλανῶν καὶ δεισιδαιμονιῶν καὶ καταχρήσεων τῆς ἐξουσίας. Ἐν τῇ Ἑρμηνείᾳ του εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας Ἐπιστολὴν τοῦ Παύλου, σθεναρῶς ἀποκρούει τὰς κοσμοκρατορικὰς ἀξιώσεις τῆς Ρώμης, ὑποστηρίζει τὸ δόγμα τῆς διὰ πίστεως δικαιώσεως, ἀρνεῖται τὸ ἀλάνθαστον τῆς Ἐκκλησίας, καὶ διακηρύττει ὅτι αἵρεσις εἶναι ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ὑποδεικνύων ὅτι τοιοῦτοι αἱρετικοὶ ἐπλεόναζον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 10ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 11ου αἰῶνος, μετανάσται Χριστιανοὶ ἐξ Ἀνατολῆς, φεύγοντες τὸν διωγμὸν τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, κατέφυγον εἰς τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν καὶ βόρειον Ἰταλίαν, εἰς τὴν Πιεδεμόντην καὶ Λομβαρδίαν καὶ Σαβοΐαν, ἑνωθέντες ἐκεῖ μὲ ἄλλους προϋπάρχοντας ὁμοφρονοῦντας Χριστιανούς, ὀπαδοὺς τῆς ἁπλῆς καὶ ἀμιγοῦς Εὐαγγελικῆς πίστεως. Οἱ μετανάσται ἀρχικῶς ἔφερον τὸ ὄνομα Παυλικιανοί, ὡς ὀπαδοὶ καὶ θαυμασταὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, μετὰ δὲ τὴν ἕνωσίν των μετὰ τῶν ἐν Εὐρώπῃ εὐαγγελικῶν Χριστιανῶν προσέλαβον ἅπαντες τὸ κοινὸν ὄνομα Ἀλβιγένσιοι. Ἡ διὰ τούτων διάδοσις τῆς πνευματικῆς θρησκείας ὑπῆρξε ταχεῖα καὶ εὐρεῖα καθ' ὅλην τὴν Β. Ἰταλίαν, ὅπου καὶ ἐκκλησίαι ἀνθηραὶ ἱδρύθησαν εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις καὶ ὁ θεῖος λόγος ἐκηρύττετο ἀνενοχλήτως ἐπὶ πολὺν καιρόν. Ἀλλὰ τὸ ὁλονὲν ὀγκούμενον ρεῦμα τῶν Παπικῶν δεισιδαιμονιῶν καὶ ἡ ἀκατάσχετος ὁρμὴ τῆς τυραννοκρατίας, τόσον ἐκ μέρους τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν, ὅσον τῆς ἀγερόχου καὶ ἀνηλεοῦς ἀριστοκρατίας, ἐπλημμύρισε καὶ ἐκάλυψε τοὺς λαούς, ὥστε ἀπὸ τοῦ 12ου μέχρι τοῦ 16ου αἰῶνος, Χριστιανισμὸς ἀντάξιος τοῦ ὀνόματος τούτου δὲν ὑπῆρχεν ἐν Εὐρώπῃ.

Δέν εἶχεν ὅμως ἐκλείψει ὁλοκλήρως· εἰς τὰς ὀρεινὰς κοιλάδας τῶν Ἄλπεων, αἱ κοινότητες τῶν Οὐαλδενσίων ἐξηκολούθουν νὰ λατρεύουν τὸν Θεὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ, ὅταν δὲ ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς δοκιμῆς ἠγωνίσθησαν γενναίως ὑπὲρ τῆς πίστεώς των, γράψαντες μὲ τὸ αἷμα των μίαν ἀπὸ τὰς ἡρωϊκοτέρας σελίδας τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, καίπερ δὲ σχεδὸν ἐξολοθρευθέντες οὐδέποτε ἠρνήθησαν τὰς ἀρχάς των. Παραπλήσια δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, διεδραματίζοντο εἰς τὰ ὄρη τῆς Βοημίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας, ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τῶν ἐκεῖ ἀναμορφωτῶν Ἰωάννου Οὐσσίου καὶ Ἱερωνύμου τῆς Πράγας.

Ἐν τῷ πληρώματι τοῦ χρόνου ἦλθεν ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ νοὸς τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ καὶ αὕτη ἐπῆλθε βαθμηδόν, δι' ἀλλεπαλλήλων σταθμῶν, ὅπως βαθμηδὸν εἶχεν ἐπέλθει καὶ ἡ ὑποδούλωσις αὐτῶν εἰς τὸν ζυγὸν τῆς Ρώμης. Ὅτε ἐπλησίαζεν ἡ ἔνδοξος πρωΐα τῆς Μεταρρυθμίσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Λούθηρος θὰ ἔδιδε τὸ σύνθημα τῆς ἐκ τοῦ ληθάργου ἐξεγέρσεως αὐτῶν, ὁ Θεὸς εἶχεν ἤδη προετοιμάσει τὴν ἀποδοχὴν τοῦ κινήματος, κατὰ καιροὺς καὶ τόπους διαφόρους, καὶ διὰ μέσων ἐπίσης διαφόρων.

Ἐν Ἰταλίᾳ δύο ἄνδρες ὑπῆρξαν οἱ σκαπανεῖς τῶν θρησκευτικῶν ἐλευθεριῶν: ὁ Ἀρνόλδος ντὰ Μπρέσια (ἐκ τῆς γενετείρας του πόλεως οὕτω μετωνομασθεὶς) καὶ

ὁ Ἱερώνυμοις Σαβοναρόλας, ἀμφότεροι ὑποστάντες τὸν διὰ πυρὸς θάνατον διὰ τὰς ἀρχάς των.

Ὁ Ἀρνόλδος, ἀνὴρ ἐξόχου παιδείας καὶ ὑπερόχου ἀκεραιότητος χαρακτῆρος, ἐξανέστη κατὰ τῆς πλεονεξίας τοῦ κλήρου καὶ ἐζήτησεν ὅπως δημευθῶσι τὰ μοναστηριακὰ καὶ ἄλλα κτήματα τῆς Ἐκκλησίας, περιορισθοῦν δὲ αἱ ἀπολαυαὶ τοῦ κλήρου εἰς τὰς αὐτοπροαιρέτους συνεισφορὰς τῶν ποιμνίων των, περιορισθῇ δὲ ἐπίσης ἡ ἐξουσία αὐτῶν εἰς τὸν κύκλον τὸν πνευματικόν. Διὰ τοῦτο καταδικασθεὶς εἰς θάνατον ὑπὸ τῆς Βας ἐν Ρώμῃ Συνόδου τοῦ Λατερανοῦ τῷ 1139, κατέφυγεν εἰς τὴν Ζυρίχην, ὅπου ἐπὶ πέντε ἔτη παρέμεινε, κηρύττων δημοσίᾳ κατὰ τῶν δογμάτων τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας. Μεταβὰς ὅμως τότε εἰς Ρώμην συνελήφθη καὶ ἐσταυρώθη, τὸ δὲ σῶμα του ἀποτεφρωθὲν, ἐσκορπίσθη ἐπὶ τῶν ὑδάτων τοῦ Τιβέρεως, ὅπως ἐκλείψῃ καὶ πᾶν ἴχνος τῆς διδαχῆς του ἐκ τοῦ κόσμου!

Τριακόσια καὶ πλέον ἔτη μετὰ τοῦτο ὁ Ἱερώνυμος Σαβοναρόλας, μοναχὸς τοῦ τάγματος τῶν Δομινκιανῶν, ἠγέρθη ἐν Φλωρεντίᾳ, ἐλέγχων τὴν τυραννίαν τῶν ἀρχόντων καὶ τὴν διαφθορὰν τοῦ κλήρου καὶ τῆς κοινωνίας. Ἀρτίας μορφώσεως καὶ βαθυτάτης παιδείας, προσείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν Μεδίκων, τῶν τότε μεγαλοπρεπῶν τυράννων τῆς Φλωρεντίας· ἀλλ' αὐτὸς ἀδιαφορῶν τόσον πρὸς τὴν εὔνοιαν τῶν ἰσχυρῶν, ὅσον καὶ πρὸς τὴν ὀργὴν αὐτῶν, οὐδόλως ἐχαρίσθη πρὸς τὰς παρανομίας καὶ ἀκολασίας αὐτῶν, ἔστω καὶ περιβεβλημένων μὲ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν δημοσίων εὐεργετῶν. Ἕνα καὶ μόνον σκοπὸν ἀκαταπαύστως ἐπεδίωκε, τὴν κατάλυσιν τῆς τυραννοκρατίας καὶ τῆς ἐπικρατούσης ἐκλύσεις τῶν ἠθῶν, ἥτις ἦτο γενική, ἀπὸ τοῦ κλήρου εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας. Χιλιάδες συνέτρεχον εἰς τὰ καθημερινὰ κηρύγματά του, μὲ τὸ ἀποτέλεσμα, ὅτι τέλος ἐπῆλθε μεταρρύθμισις πραγματικὴ τῶν ἠθῶν, ἀνέλπιστος καὶ πρωτοφανής, ἐνῷ πολίτευμα δημοκρατικὸν διεδέχθη τὴν τυραννοκρατίαν τῶν Μεδίκων, οἵτινες ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῆς Φλωρεντίας. Ἀλλ' ὁ Σαβοναρόλας δὲν εἶχε κάμει τούτους μόνον ἐχθρούς. Καταφερόμενος κατὰ τῶν ἀκατανομάστου πράξεων τοῦ Πάπα, τοῦ ἐξωλεστάτου Ἀλεξάνδρου Βόργια, τοῦ ὁποίου τὰ ἐγκλήματα δὲν ἔχουν ἐφάμιλλον ἐν τῇ ἱστορίᾳ, συνελήφθη καὶ παρεδόθη εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον, τὸν ὁποῖον μετὰ δύο ὁμοφρονούντων μοναχῶν ὑπέστη τὴν 23ην Μαΐου 1498, ἐν μέσῃ Φλωρεντίᾳ, εἰς μέρος ὅπου σήμερον ἐγείρεται ἀνδριάς, παριστῶν αὐτὸν μὲ τὰς χεῖρας δεδεμένας, σταθερῶς ἀναμένοντα τὸν θάνατον.

Μεταξὺ τῶν συντελεσάντων εἰς τὴν διαφώτισιν τῶν συνειδήσεων τῶν λαῶν πρὸς ἀπόσεισιν τοῦ ζυγοῦ τοῦ Παπισμοῦ, ὑπῆρξαν καὶ ἄνθρωποι ξένοι πρὸς τὰς θρησκευτικὰς διαμαρτυρίας. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ ἐγγράμματοι, οἵτινες ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων, ἥτις ἐπελθοῦσα ἐκ τῆς εἰς τὴν ἑσπερίαν μεταναστεύσεως τῶν σοφῶν Ἑλλήνων μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀνεπτέρωσε τὴν μάθησιν, ἐξωογόνησε τὰς διανοίας καὶ τὴν φαντασίαν των ἐπὶ αἰῶνας νωχελῶς φυτοζωούντων εἰς τὸ ἡμίφως τοῦ Σχολαστικισμοῦ, ἤρχισαν νὰ ψέγουν καὶ νὰ καυτηριάζουν τὰς παρεκτροπὰς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ὀνομαστικοῦ

Χριστιανισμοῦ. Οὐδεὶς Διαμαρτυρόμενος κατεφέρθη ποτὲ σφοδρότερον κατὰ τῶν ἀνομιῶν τῆς Ρώμης παρ' ὅτι ἔπραξαν Ἰταλοὶ ποιηταὶ καὶ λογογράφοι, τέκνα αὐτῆς τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ μέγιστος Δάντης, ὁ ποιητὴς τοῦ ἀοράτου κόσμου, ὅςτις ἔγραφε τὴν «Κόλασιν» τὸν «Παράδεισον» καὶ τὸ «Καθαρτήριον Πῦρ,» ἐξέφρασεν ἀρχὰς καὶ πεποιθήσεις Εὐαγγελικάς ὡς πρὸς τὸ ὑπέρτατον κῦρος τῶν Ἁγίων Γραφῶν, εἰς ὅλα τὰ ζητήματα πίστεως καὶ χριστιανικῆς ζωῆς. Τὰ συγγράμματά του βρίθουν εἰρωνείας καὶ σκωμμάτων ἐναντίον τῆς Ρωμαϊκῆς Ἱεραρχίας—τῶν Παπῶν, τῶν Καρδιναλίων, ἐπισκόπων, ἱερέων καὶ μοναχῶν. Τὴν Ρώμην ἀποκαλεῖ Βαβυλῶνα, καὶ προφητεύει τὴν πτῶσιν αὐτῆς. Εἰς δὲ τὸ πεζόν του σύγγραμμα «Μοναρχία» ψέγει τὸν κλῆρον ἀκόμη καυστικώτερον παρὰ εἰς τὰ ποιητικά του ἔργα, ζητεῖ τὴν κατάργησιν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τῶν Παπῶν. καὶ καταφέρεται κατὰ τοῦ Στύλου τοῦ Παπισμοῦ, τῆς Παραδόσεως· ὡς ἐκ τούτου τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἀπηγορεύθη κατὰ τὸ 1559 ὑπὸ τῆς ἁγίας Ἕδρας· εἶναι δὲ ἄξιον ἀπορίας πῶς δὲν συγκατελέχθη μεταξὺ τῶν ἀπηγορευμένων βιβλίων καὶ ἡ τριλογία του, ἡ «Θεία Κωμωδία».

Ἀλλὰ καὶ ὁ Πετράρχης καὶ ἄλλοι Ἰταλοὶ ποιηταὶ καταφέρονται, ἄλλος μὲν δι' ὑπαινιγμῶν εὐκόλως διακρινομένων, ἄλλος δὲ φανερὰ κατὰ τῆς «Βαβυλῶνος» ὡς ἀπεκάλουν τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἐμπεριστατωμένη εἶναι ἡ καταγγελία τὴν ὁποίαν ἐκφέρει ὁ Πετράρχης κατὰ τῆς Ρωμϊκῆς κοινωνίας καὶ Ἐκκλησίας εἰς ἐπιστολήν του πρὸς φίλον, εἰς τὴν ὁποίαν ψέγει μίαν πρὸς μίαν ὅλας τὰς κακίας καὶ τὰς διαφθορὰς τῆς «Μεγάλης Πόρνης» τὰς ὁποίας ὡς κληρικὸς ὁ ἴδιος ἠδύνατο κάλλιον παντὸς ἄλλου νὰ γνωρίζῃ,

Τὰ συγγράμματα τοῦ Βωκακκίου, τοῦ Βραχιολίνη, τοῦ Ἀριόστου, τοῦ Βέρνη, Βάπτιστα καὶ πλείστων ἄλλων Ἰταλῶν συγγραφέων, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν Γραμμάτων μέχρι τῆς Ἀναμορφώσεως τοῦ Λουθήρου, βρίθουν καταγγελιῶν κατὰ τῶν αὐθαιρεσιῶν καὶ τῆς διαφθορᾶς τῆς ἐπισήμου Ἐκκλησίας, ἕωσοῦ ἡ ἀνάγκη μεταρρυθμήσεως τῶν κακῶς ἐχόντων ἐγένετο αἰσθητὴ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν κλῆρον, ὅστις ἐζήτησε τοιαύτην μεταρρύθμισιν ἀπὸ τοῦ 15ου αἰῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 16ου. Εἰς τὰς Συνόδους τῆς Κωνσταντίας, τῆς Πίζης καὶ τοῦ Λατερανοῦ, τὸ ζήτημα ἐτέθη ὑπὸ συζήτησιν ἀλλὰ δὲν ἐπέφερεν ἄλλο ἀποτέλεσμα, ἢ τὴν ἔκδοσιν τῆς Παπικῆς ***Βούλας*** κατὰ τὸ 1516, διὰ τῆς ὁποίας διατάσσονται οἱ κληρικοὶ νὰ παύσουν κραυγάζοντες ὑπὲρ μεταρρυθμίσεως, καὶ ὑπαινιττόμενοι τὴν ἔλευσιν τοῦ ἐρχομένου ***Ἀντιχρίστου***.

Οὐδεὶς δύναται νὰ ἀναγνώσῃ τὴν ἱστοριαν τῆς Μεταρρυθμίσεως χωρὶς νὰ ἐκπλαγῇ ἐκ τῆς θαυμασίας προετοιμασίας, τὴν ὁποίαν διενήργησεν ὁ Θεὸς ἐν σχέσει πρὸς τὸ κίνημα τοῦτο. Ἐὰν ὁ Λούθηρος ἐστερεῖτο τῆς προκαταρκτικῆς ἐργασίας, τὴν ὁποίαν ἐπέφερεν ἡ Ἀναγέννησις τῶν Γραμμάτων, πιθανὸν νὰ ἐματαιοῦτο ἡ Μεταρρύθμισις καθότι σκότος πυκνὸν ἐπίεζε τοὺς λαοὺς τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἡ ἀμάθεια ἦτο γενική, καὶ εἰς αὐτὰ ἀκόμη τὰ τελευταῖα καταφύγια τῆς μα-

θήσεως, τὰ μοναστήρια, ἐλάχιστοι ὑπῆρχον οἱ δυνάμενοι εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, νὰ ἐξωνυχίσωσι τοὺς Ἑλληνικοὺς χαρακτῆρας, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ λατινική, ἡ Ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα, ἦτο παραμεμορφωμένη μορφὴ τῆς ἀρχαίας γλώσσης τοῦ Βιργιλίου καὶ Κικέρωνος.

Εἰς τὴν διάσωσιν τῶν γραμμάτων συντελοῦσι ὁ Ἰωάννης Ροΐχλιν ἐν Γερμανίᾳ, καὶ ὁ πολὺς Ἔρασμος ἐν Ὀλλανδίᾳ. Οἱ ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως σοφοὶ Ἕλληνες ἐδίδαξαν τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, καὶ σοφοὶ Ἑβραῖοι ὡσαύτως μετέδωκαν τὰς ἀναγκαίας γνώσεις τῆς Ἑβραϊκῆς, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἐννοηθῇ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἰς τὴν γλῶσσαν ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐγράφη.

Διὰ τῆς τυπογραφίας ἐπολλαπλασιάσθησαν τὰ βιβλία καὶ μάλιστα, τὸ σπουδαιότατον, διεδόθη ἡ Ἁγία Γραφὴ πρῶτον κατὰ τεύχη καὶ ἔπειτα ὁλόκληρον. Ἠκολούθησε τότε ἡ μετάφρασις τῶν Γραφῶν εἰς τὰς καθομιλουμένας γλώσας τῶν διαφόρων ἐθνῶν, ὡς φαίνεται δὲ ἡ Ἰταλία προηγεῖται εἰς τοῦτο, ἐὰν ἦναι βέβαιον ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος Γενούης Ἰάκωβος, μετέφρασεν ὁλόκληρον τὴν Γραφὴν εἰς τὴν καθομιλουμένην Ἰταλικὴν περὶ τὰ μέσα τοῦ 13ου αἰῶνος. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1471)Ιταλικὴ μετάφρασις τῶν Γραφῶν ὑπὸ Νικολάου Μαλέρβη ἐξετυπώθη ἐν Βενετίᾳ, διελθοῦσα 9 ἐκδόσεις κατὰ τὸ 1400 καὶ 12 ἐκδόσεις κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα. Καλλιτέρα μετάφρασις ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου Βριτούλι ἐξετυπώθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1530, καὶ ἄλλη τῷ 1541, ἔκτοτε δὲ ἐπληθύνθησαν αἱ ἐκδόσεις τῆς Ἰταλικῆς μεταφράσεως, φιλοτιμηθέντων καὶ τῶν Καθολικῶν νὰ ἐκπονήσωσιν ἰδίας των μεταφράσεις, καὶ νὰ ἐκδώσωσι αὐτὰς μὲ ἑρμηνείας. Ἡ διὰ τῶν πλανῳδίων ἐμπόρων διάδοσις τῶν θρησκευτικῶν βιβλίων μεταξὺ τῶν διαφόρων χωρῶν τῆς Εὐρώπης συνετέλεσεν ἔτι μᾶλλον πρὸς διαφώτισιν τῶν λαῶν, καὶ οὕτως ἡτοιμάσθη ἡ γῆ, πρὸς ὑποδοχὴν τῆς Ἀναμορφώσεως, ὅταν ὁ Λούθηρος ἀνεφάνη, ὑπέρμαχος τοῦ δόγματος τῆς διὰ Πίστεως Δικαιώσεως ἐν ἔτει 1543.

ΑΙ ΑΓΙΑΙ ΓΡΑΦΑΙ ΑΠΟ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΑΠΟΨΕΩΣ

Αἱ Ἅγιαι Γραφαὶ διαφέρουν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ἱερὰ βιβλία τῶν ἄλλων θρησκειῶν καθ' ὅτι εἶναι βιβλίον ἱστορικόν. Τὸ Κοράνιον εἶναι σύγγραμμα μονολόγων — ἐξάρσεων, τῶν ὁποίων τὴν μονοτονίαν διακόπτουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ μῦθοι Ἀραβικοὶ ἢ ἐξιστορήσεις Γραφικῶν συμβάντων, περιβεβλημέναι μὲ ἄνθη ρητορικῆς. Τὸ ἱερὸν βιβλίον τῶν Ἰνδῶν, αἱ Βέδαι, - δὲν ἔχουν οὔτ' αὐταί ἴχνος ἱστορικοῦ χαρακτῆρος, οἱ δὲ εἰδικοὶ γλωσσολόγοι ἐκ πλαγίων μᾶλλον στοιχείων κατώρθωσαν νὰ εἰκάσουν τὴν μεμακρυσμένης ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγράφησαν αὗται. Τὸ αὐτὸ ἀληθεύει καὶ ὡς πρὸς τὰς Ζενδαβέστας τὸ ἱερὸν βιβλίον τῶν Περσῶν καὶ ὡς πρὸς τὰ ἱερὰ βιβλία τῶν Αἰγυπτίων καὶ τὸ «Τυπικὸν τῶν Νεκρῶν» Ἐμφανίζονται ἐνώπιόν μας

ὡς φάσματα ἐκ τοῦ σκοτεινοῦ ἀχανοῦς τῶν παρελθόντων αἰώνων, χωρὶς νὰ συνδέωνται πρὸς ὡρισμένην ἐποχὴν ἢ γεγονότα τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, αἱ δὲ ὀλίγαι ἱστορικαὶ νύξεις, τὰς ὁποίας δίδουν εἶναι τόσον ἀμυδραί, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ χαρακτηρησθῶσιν ὡς ἱστορία.

Ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον συμβαίνει μὲ τὴν Παλαιὰν καὶ Νέαν Διαθήκην, τὰς ἀποτελούσας τὰς ἱερὰς ἡμῶν Γραφάς. Ταῦτα ἐξιστοροῦν μακρὰν σειρὰν γεγονότων, τὰ ὁποῖα μαρτυροῦν περὶ μεγάλων, καταφανῶν καὶ πασιγνώστων ἐνεργειῶν τῆς Θείας Προνοίας, βεβαιουμένων καὶ ἐκ τῆς παγκοσμίου ἱστορίας καὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν.

Τὰ καθαρῶς ἱστορικὰ βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς κατέχουν περίπου τὰ τέσσαρα ἕβδομα τοῦ ὅλου, τὰ δὲ λοιπὰ βιβλία, εἴτε διδακτικά, εἴτε προφητικά, εἴτε πρὸς χρῆσιν τῆς λατρείας, ὡς οἱ Ψαλμοί, κατέχουν ἕκαστον θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ, μὲ τὴν ὁποίαν τὴν συνδέουν σημεῖα ἀλάνθαστα ἐσωτερικῆς φύσεως. Ἡ ἱστορία εἶναι τὸ στέλεχος ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζονται, ἐν μὲν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, οἱ Ψαλμοί, αἱ Παροιμίαι, τὸ Ἆσμα τῶν Ἀσμάτων καὶ αἱ Προφητεῖαι, ἐν δὲ τῇ Νέᾳ αἱ Ἐπιστολαὶ καὶ ἡ Ἀποκάλυψις. Ἡ Γραφικὴ ἀφήγησις, ἡ τόσον ἀπέριττος, εἶναι ὡς ἡ ῥάβδος τοῦ Ἀαρών, βλαστάνουσα καὶ φέρουσα δίκην ἀνθέων καὶ καρπῶν τὰ λοιπὰ ἐκεῖνα βιβλία, τὰ ὁποῖα ἂν καὶ ἐλαχίστας περιέχουν ἱστορικὰς περικοπάς, παρουσιάζουν ὅμως σχέσιν πρὸς τὰ καθαρῶς ἱστορικὰ βιβλία στενωτάτην, ἀδιάσπαστον καὶ αὐτοτελῆ.

Ὁ τοιοῦτος χαρακτὴρ τῶν Ἁγίων Γραφῶν ἐν συνόλῳ, εἶναι εὐνοϊκὸς πρὸς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἐλαχίστης ἀπάτης ἢ ἀνακριβείας. Διὰ τοῦ ἱστορικοῦ τούτου γνώμονος πολλαπλασιάζονται αἱ δοκιμαὶ, διὰ τῶν ὁποίων διακρίνεται πᾶσα ἀληθὴς μαρτυρία ἀπὸ τὴν ἀπάτην τῆς ἀγυρτείας καὶ τὴν φρεναπάτην. Ἡ ἀνύπαρκτος ἢ ἐπίπλαστος ἱστορία εἶναι βάσις πολὺ σαθρά, ὥστε νὰ στηριχθῇ ἐπ' αὐτῆς ἡ καθαρὰ καὶ αἰωνία Ἀλήθεια. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προκύψῃ σύστημα ὑπερόχου ἠθικῆς καὶ θεολογίας ἐκ ψευδοῦς ἀπατηλῆς ἱστορίας. Τὰ ἐξαίσια ἄνθη καὶ οἱ πλούσιοι καρποὶ τῆς Θείας σοφίας εἶναι ἀδύνατον νὰ βλαστήσωσιν ἐπὶ στελέχους, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ πλαστὰ γεγονότα καὶ ἔντεχνα ψεύδη. Ἐὰν παραδεχθῶμεν ὅτι ὁλόκληρα βιβλία τῶν Ἁγίων Γραφῶν, ἢ καὶ σημαντικαὶ περικοπαὶ τῶν ἐξιστορουμένων ἐν αὐταῖς γεγονότων εἶναι ψεύδη, ἢ παραμόρφωσις χονδροειδὴς τῶν πραγματικῶν γεγονότων, ἢ καὶ ἁπλῶς μύθοι, ἄνευ βάσεως πραγματικῆς, καταπίπτει εὐθὺς ὅλον τὸ κῦρος τῶν ἱερῶν συγγραμμάτων, ὁ δὲ Χριστιανισμὸς πλήττεται διὰ τραύματος καιρίου, ἐκ τοῦ ὁποίου δὲν δύναταί νὰ συνέλθῃ.

Ἡ Πεντάτευχος καὶ τὰ Τέσσαρα Εὐαγγέλια, εἶναι ἡ ἱστορικὴ βάσις, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζονται ὅλα τὰ ἄλλα βιβλία τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας Διαθήκης. Ἀμφότερα δὲ ταῦτα ὑπέστησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ἐπανειλημμένας καὶ ἐπιμόνους ἐπιθέσεις, χαρακτηρισθέντα ὡς ἱστορία ψευδής. Ἡ «Ζωὴ τοῦ Χριστοῦ», τοὺς Στράους, ὑπῆρξεν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐξελίξεως τῶν πρώτων μορφῶν τοῦ θρησκευτικοῦ ἐνδοιασμοῦ· ὁ συγγραφεὺς οὗτος ζητεῖ νὰ ἀποσυνθέσῃ τὰ Εὐαγγέλια ἐν συνόλῳ εἰς σωρὸν μύθων, ἐπινόημα τῶν πρώτων Χριστιανῶν. Τὸ βιβλίον τοῦτο

ἔκαμεν αἴσθησιν ὅταν ἐφάνη τὸ πρῶτον, ὅπως μία ἀφήγησις ἑνὸς παράφρωνος δυνατὸν νὰ καταπλήξῃ, ὡς ἐκ τῆς ποικιλίας καὶ τοῦ ἐμπεριστατωμένου τῶν ἐπινοημάτων αὐτοῦ. Ἀλλ᾿ ἡ παρέλευσις τοῦ καιροῦ μὲ τὸ πληρέστερον ἱστορικόν του φῶς, καὶ τὰς ἐξ᾿ ἄλλων πηγῶν ἐνισχυτικὰς ἀποδείξεις του, ἀφῆκαν τὸν Στράους μὲ ἐλαχίστους ὀπαδούς ἀκόμη καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν ἀπίστων, διότι τὰ Εὐαγγέλια εἶναι προϊὸν ἐποχῆς ὄχι τόσον μεμακρυσμένης, φέρουν δὲ χαρακτῆρα τοιαύτης πραγματικότητος, καὶ ἀποδεικνύονται ἀκριβεῖς ἐκ τόσον ἱστορικῶν γεγονότων, ὥστε μία ἀνασκευὴ ὡς ἡ τοῦ Στράους, νὰ μὴ δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ τὸ κῦρος αὐτῶν.

Αἱ κατὰ τῆς Πεντατεύχου ἐπιθέσεις ἤρχισαν προϊμώτερον καὶ ὑπῆρξαν μᾶλλον ἐπίμονοι. Οἱ ἐπιτιθέμενοι εἶχον ἐδῶ αὐχήματα, τὰ ὁποῖα ἔλλειπον, προκειμένου περὶ τῶν Εὐαγγελίων. Πρῶτον τὸ μεμακρυσμένον τῆς ἐποχῆς τῆς Πεντατεύχου, ἥτις ἀνέρχεται εἰς περίπου 2.000 ἐτῶν. Ἔπειτα, τὸ γεγονὸς ὅτι διὰ πολλοὺς Χριστιανούς, ἡ Πεντάτευχος δὲν ἔχει τὸ κῦρος τῆς Νέας Διαθήκης· θεωρεῖται ὑπ᾿ αὐτῶν ὡς ὁ Κῶδιξ τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου, ὡς ἀποκάλυψις ἰδιαιτέρα τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος ἀποκλειστικῶς. Τρίτον δὲν ὑπῆρξαν ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰ μὴ ἐλάχισται ἐξωτερικαὶ πηγαὶ ἀποδείξεως τῆς ἱστορικῆς ἀκριβείας τῶν Γραφῶν, εἰς τρόπον ὥστε αἱ ἐπιθέσεις τῶν κριτικῶν περιωρίζοντο εἰς ἐκζεζητημένας ἀναλύσεις καὶ ἐξονυχήσεις αὐτῶν τῶν κειμένων. Ἀλλὰ τὰ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα τῶν τελευταίων ἐτῶν ἐν Μεσοποταμίᾳ, Περσίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ, ἀνέτρεψαν πλεῖστα τῶν ἐπιχειρημάτων, τὰ ὁποία οἱ διασημότατοι τῶν κριτικῶν ἐπέσειον θριαμβευτικῶς κατὰ τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας τῆς Πεντατεύχου. Ἡ σκαπάνη τοῦ ἀρχαιολόγου ἔφερεν εἰς φῶς μνημεία ὑψίστης ἀξίας, βεβαιοῦντα τὴν πλήρη ἀκρίβειαν γεγονότων, τόπων καὶ ὀνομάτων προσώπων ἀναφερομένων εἰς τὸ βιβλίον τῆς Γενέσεως. Πόλεις ὁλόκληραι ἀνωρύχθησαν, τὰς ὁποίας ἐθεώρουν ἀνυπάρκτους οἱ κριτικοί· εὑρέθησαν ὀνόματα βασιλέων μὲ τὰς ἀναμνηστικὰς στήλας τῶν ἐν τῇ Γενέσει ἀναφερομένων ἀνδραγαθιῶν των ἐν μάχῃ, ἐξεχώσθησαν δημόσιοι βιβλιοθῆκαι ἐκ πολλῶν χιλιάδων τόμων (κυλίνδρων) καὶ εἰδικαὶ τοιαῦται πρὸς χρῆσιν τῶν σοφῶν τῆς χώρας. Τοιαῦται ἀνεκαλύφθησαν ἀνέπαφοι ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Σεναάρ τῆς Μεσοποταμίας, εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀβραὰμ ἀναγόμεναι, — τεκμήριον ἀψευδὲς τοῦ μνημονευομένου ἐν τῇ Γραφῇ πολιτισμοῦ τῶν χωρῶν ἐκείνων. Μεταξὺ δὲ τῶν εὑρημάτων τῆς Βαβυλωνιακῆς πεδιάδος εἶναι καὶ τὸ Βιβλίον τῆς Γενέσεως — ἤτοι Κοσμογονία, ἐπιμαρτυροῦσα εἰς τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐν τῇ Πεντατεύχῳ διατυπωθείσης δημιουργίας τοῦ κόσμου.

Θὰ ἦτο ἀδύνατον ἐν τῷ περιωρισμένῳ τούτῳ χώρῳ, νὰ εἰσέλθῃ τις εἰς τὰ καθέκαστα ζητήματος τόσον ἐκτεταμένου καὶ ποικίλου. Τὸ ἱστορικὸν μέρος τῶν Ἁγ. Γραφῶν περιλαμβάνεται ἐντὸς δεκαεπτὰ βιβλίων τῆς Π. Διαθήκης καὶ πέντε τῆς Νέας, καλύπτουν δὲ ταῦτα χρονικὸν διάστημα, κατ᾿ ἐλάχιστον ὑπολογισμὸν τεσσάρων περίπου χιλιάδων ἐτῶν. Ἐντὸς τοῦ εὐρυτάτου τούτου κύκλου καὶ μὲ ὅλον τὸν πλοῦτον τῆς ὕλης τὴν ὁποίαν ἔχει συσσωρεύσει ἡ νεωτέρα ἔρευνα, ἐγείρονται χιλιάδες ζητημάτων, ἕκαστον τῶν ὁποίων θὰ ἐχρῄζεν ἰδιαιτέρου τόμου πρὸς συζήτησιν. Ἀλλὰ τὸ οὐσιῶδες δι᾿ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς ζήτημα εἶναι «Μᾶς ἐπιβάλλεται ρη-

τῶς καὶ σαφῶς ἡ παραδοχὴ τῆς ἀκριβείας τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, τῶν ἀναφερομένων ἐν τῇ Γραφῇ, ἀνεξαρτήτως πάσης ἐκ πρώτης ὄψεως φαινομενικῆς μικρᾶς ἀσυμφωνίας γεγονότων τινων πρὸς ἄλληλλα, καὶ τῆς ἀναμίξεως ὑπερφυσικῶν γεγονότων μετὰ τῶν φυσικῶν τοιούτων ;»

Ἡ ἀπάντησίς μας εἶναι ὅτι τοιαύτη παραδοχὴ μᾶς ἐπιβάλλεται, τὸ μὲν ὡς ἐκ τῆς βασίμου ἡμῶν πίστεως εἰς τὸ ἀξιόπιστον τοῦ Θείου λόγου ἐν γένει, τὸ δὲ ἀνθρωπίνως, ὡς ἐκ τοῦ ἀκαταμαχήτου τῶν μαρτυριῶν αὐτῶν. Ἡ ζωή, ὁ θάνατος καὶ ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ, αἱ βάσεις τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀναγράφονται ὑπὸ τεσσάρων συγγραφέων εἰς τὰ τέσσαρα Εὐαγγελία συμφώνως μὲ τὸ Μωσαϊκὸν ἀπόφθεγμα: «Ἐν τῷ στόματι δύο ἢ τριῶν μαρτύρων πᾶς λόγος στηρίζεται». Ἡ πληθὺς τῶν μαρτύρων ἐνισχύει ἐδῶ τὰς ἡνωμένας μαρτυρίας. Πᾶσα ἀντίληψις λοιπὸν τῆς θεοπνευστίας, ἥτις ἐξουδετερώνει τὴν ἀτομικότητα τῶν τεσσάρων συγγραφέων, ματαιοῖ ἕνα ἐκ τῶν κυριωτέρων σκοπῶν διὰ τὸν ὁποῖον μᾶς ἐδόθη ἡ ἀλήθεια, ὑπὸ τὸν τύπον τοῦτον τῆς τετραπλῆς μαρτυρίας τεσσάρων ἀνεξαρτήτων μαρτύρων. Οἱ Εὐαγγελισταὶ ἦσαν θεόπνευστοι, ἀλλ᾿ ἡ μαρτυρία αὐτῶν ἦτο ἡ γνησία μαρτυρία αὐτοπτῶν μαρτύρων, ἐπὶ τοῦ γεγονότος δὲ τούτου ἀκριβῶς στηρίζεται τὸ τόσον σπουδαῖον γεγονός, ὅτι τέσσαρες μάρτυρες ἀνεξάρτητοι ἀπ᾿ ἀλλήλων, συμφωνοῦν οὐσιωδῶς εἰς τὰ κυριώτερα γεγονότα καὶ εἰς πολλὰς ἀκόμη λεπτομερείας τῆςἱστορικῆς ἀφηγήσεως τῶν Εὐαγγελίων. Οὐδεὶς δύναται ἄνευ τῆς ἄνωθεν ἐντολῆς, νὰ ἀποκαλύψῃ ἐπουρανίους ἀληθείας, ἀξιῶν τὴν ὑπακοὴν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς λόγους του. Ἕκαστος ὅμως δύναται νὰ μεταδώσῃ πιστῶς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἤκουσεν καὶ ἰδίοις ὄμμασιν ἀντελήφθη, ἢ περὶ τῶν ὁποίων ἔχει θετικὰς καὶ ἀξιοπίστους πληροφορίας, ἔστω καὶ ἄνευ εἰδικῆς καὶ ὑπερφυσικῆς τινος ἐντολῆς. Ἐπὶ τοιαύτης δὲ πιστῆς καὶ ἀψεύστου μαρτυρίας, τοιούτων ἀψεύστων καὶ ἐντίμων μαρτύρων, στηρίζεται ἡ ἱστορικὴ ἡμῶν πίστις πρὸς τὰ γεγονότα τὰ μνημονευόμενα ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις, ἡ δὲ ἔλλειψις τῆς ἐλαχίστης ἀτελείας ἢ ἀνακριβείας, εἶνε μία ἐπιπρόσθετος ἀπόδειξις τοῦ Θείου κύρους αὐτῶν.

Ἂς ἐπισκοπήσωμεν συντόμως τὰς μαρτυρίας, αἱ ὁποῖαι βεβαιοῦν τὴν ἱστορικὴν ἀκρίβειαν τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας Διαθήκης. Πρὸς τοῦτο διακρίνονται ἓξ περίοδοι, ἤτοι ἀπὸ τῆς Δημιουργίας μέχρι τῆς Ἐξόδου, ἀπὸ τῆς Ἐξόδου μέχρι τῆς ἐγέρσεως τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος, ἀπὸ τῆς ἐγέρσεως τοῦ Ναοῦ μέχρι τῆς Αἰχμαλωσίας, καὶ ἀπὸ τῆς Αἰχμαλωσίας μέχρι Χριστοῦ. Ἐν δὲ τῇ Νέᾳ Διαθήκῃ ἀπὸ τῆς Γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος μέχρι τῆς Ἀναλήψεως Αὐτοῦ, ἐκεῖθεν δὲ μέχρι τοῦ τέλους τῆς ἱστορίας, ἤτοι τῆς ἀφίξεως τοῦ Παύλου εἰς Ρώμην. Καὶ ἡ μὲν πρώτη περίοδος προεκτείνεναι εἰς τοὺς ἀγνώστους αἰῶνας τῆς ἀρχαιότητος, ἐπὶ τῶν ὁποίων μέχρις ἐσχάτων ἐλάχιστα ὑπῆρχον ἐξωτερικὰ στοιχεῖα ἀντιπαραβολῆς, ἡ τελευταία ὅμως περίοδος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἀνθηροτάτην ἐποχὴν τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους καὶ πρὸς τὰς γνωστοτάτας καὶ ἐπιφανεστάτας σελίδας τῆς ἀρχαίας ἱστορίας. Πρὸ ἀντιπαραβολὴν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων τῶν Γραφῶν πρὸς τὰ τῆς κοσμικῆς ἱστορίας, ἡ φυσικὴ ὁδὸς εἶναι ἡ ἀναδρομική. Ἀρχίζομεν δηλαδὴ ἀπὸ τὴν τελευταίαν

ἐποχὴν, τὴν πλησιεστέραν πρὸς ἡμᾶς, ἥτις καὶ περιέχει τὰ πλεῖστα μέσα πρὸς δοκιμὴν, καὶ ἀνερχόμεθα εἰς τὴν πρώτην, τῆς ὁποίας τὰ στοιχεῖα εἶναι ἀβεβαιότερα καὶ μᾶλλον ἀμυδρά.

Ἡ τελευταία ἱστορικὴ περίοδος συμπίπτει μὲ τὰ ἱστορούμενα ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἔχει ἴδιον διακριτικὸν χαρακτῆρα, διάφορον ἀπὸ τὸν χαρακτηρίζοντα τὰ ἱστορικὰ βιβλία τῆς Π. Διαθήκης. Περιέχει πλῆθος μαρτυριῶν, περὶ τῆς Ἀναστάσεως καὶ Ἀναλήψεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν θαυμάτων, ἅτινα ἐνηργήθησαν ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τῆς ἀποστολῆς των. Τὸ ζήτημα παρουσιάζεται: Ἔχει τὸ βιβλίον τοῦτο ὅλα τὰ διακριτικὰ σημεῖα τῆς γνησίας ἱστορίας; Ἀντέχει εἰς τὰς διαφόρους δοκιμάς, διὰ τῶν ὁποίων ἀνιχνεύεται ἡ κίβδηλος ἱστορία; Ἡ ἐπιβεβαίωσις τῶν γεγονότων τὰ ὁποῖα ἐξιστορεῖ ποῦ στηρίζεται;

Τὰ μέσα τῆς ἐξελέγξεως τῆς ἀκριβείας αὐτῆς εἶναι ἡ ἀντιπαραβολὴ τῶν ἀναφερομένων γεγονότων καὶ προσώπων πρὸς γεγονότα καὶ πρόσωπα τῆς συγχρόνου ἱστορίας· τῶν γεωγραφικῶν καὶ τοπογραφικῶν δεδομένων πρὸς τὸ περιβάλλον· τῶν ὀνομασιῶν, συνηθειῶν καὶ ἄλλων εἰδικῶν στοιχείων πρὸς τὰ ἐπικρατοῦντα κατὰ τὴν ἄλλως τε γνωστὴν ἐκείνην ἐποχήν· ἡ ἀντιπαραβολὴ τῶν Πράξεων πρὸς ἄλλα μέρη τῶν Γραφῶν, ἰδίως δὲ πρὸς τὰς Ἐπιστολὰς τοῦ Παύλου, καὶ τέλος ἡ ἐξέτασις αὐτῶν ἀπὸ ἀπόψεως ἐσωτερικῆς,— τῆς ἁρμονίας τοῦ διέποντος τὴν ἀφήγησιν πνεύματος πρὸς τὰ ἐξιστορούμενα γεγονότα.

Ἐπὶ τῶν δύο τελευταίων πηγῶν μαρτυρίας, προσθέτομεν πρῶτον, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου μαρτυρίαν, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φαντασθῇ τις πειστικωτέραν ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος τῶν ἀναφερομένων, παρ᾽ ὅτι παρέχουν αἱ Ἐπιστολαὶ αὗται σχετικῶς πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ ἐξιστορούμενον εἰς τὰς Πράξεις ταξειδίου τοῦ Παύλου. Αἱ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν μαρτυρίαι, ἐξώδικοι καὶ ὅλως ἐν παρόδῳ, ἐπιβεβαιοῦν τὴν ἀκρίβειαν ἁπάσης τῆς ἀφηγήσεως τοῦ Λουκᾶ, ἡ δὲ ἔμμεσος αὕτη ἐπιβεβαίωσις εἶνε ἡ παρέχουσα εἰς πᾶν ἀπροκατάληπτον πνεῦμα ἀκαταμάχητον τὴν ἐντύπωσιν τῆς πραγματικότητος.

Ἐπὶ τῆς ἐσωτέρας ἁρμονίας τοῦ ἱστορικοῦ λέγομεν, ὅτι διαβλέπει τις ἐν τῇ ἁπλότητι τῶν διαφόρων ἀφηγήσεων, ἓν σχέδιον διέπον τὰ ἀλλεπάλληλα βήματα τῆς προϊούσης ἀναπτύξεως τῆς Εὐαγγελικῆς ἱστορίας: τὸ σχέδιον τοῦτο, ἐνῷ ἐπιβεβαιοῖ τὴν ἀκρίβειαν ἑνὸς ἑκάστου ἱστορικοῦ γεγονότος, δεικνύει τὴν συνδέουσαν ταῦτα πρὸς ἄλληλα Θείαν Διάνοιαν. Οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου ἡμῶν «θέλετε εἶσθαι μάρτυρες εἰς Ἐμὲ ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ ἐν τῇ Σαμαρείᾳ καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς,» περιέχουν τὴν κλεῖδα τῆς ἱστορικῆς σειρᾶς, τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ ἡ πραγματεία τοῦ Λουκᾶ.

Ἑπτὰ κεφάλαια μνημονεύουν τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τὴν Ἰουδαίαν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Στεφάνου ἀναφέρεται ἡ ἐπέκτασις αὐτοῦ εἰς τὴν Σαμάρειαν. Ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ Εὐνούχου διὰ τοῦ Φιλίππου σημειοῖ τὸ πρῶτον βῆμα τῆς ἐπιστροφῆς τῶν Ἐθνικῶν, καὶ τῆς διαδόσεως τοῦ Εὐαγγελίου

μέχρι περάτων τῆς γῆς. Ἀκολουθεῖ ἡ εἰδικὴ προπαρασκευὴ ἑνὸς Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν. Ἡ ἱστορία τοῦ Κορνηλίου μᾶς δεικνύει τοὺς ἐθνικοὺς γενομένους ἐπισήμως δεκτοὺς εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Κέντρον Χριστιανικὸν ἱδρύεται ἐν μέσῳ τῶν Ἐθνικῶν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ὅπου καὶ τὸ πρῶτον ἀντικαθίσταται ἡ ὀνομασία «Ναζαρηνοί,» ὑπὸ τοῦ «Χριστιανοί». Ὁ ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου ἐνεργηθεὶς διωγμὸς θραύει τὸν κρῖκον, ὅστις συνέδεε τὴν Ἐκκλησίαν πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα. Τότε ἄρχεται τὸ πρῶτον ἱεραποστολικὸν ταξείδιον, ἔχον ὡς ἀφετηρίαν καὶ σημεῖον ἐπανακάμψεως τὴν Ἀντιόχειαν. Ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν ἐξ ἐθνῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τῶν Μωσαϊκῶν διατάξεων, ἐξασφαλίζεται ὑπὸ τῆς Συνόδου τῶν Ἱεροσολύμων. Ἔκτοτε τὸ Εὐαγγέλιον ἐλευθερωθὲν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαϊκούς του δεσμούς, σπεύδει ἀκάθεκτον πρὸς τὰς ἐθνικὰς ἐπαρχίας, τὴν Φρυγίαν καὶ Γαλατίαν, πρὸς τὴν Τρῳάδα, τοὺς Φιλίππους, τὴν Θεσσαλονίκην, τὰς Ἀθήνας, τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Ἔφεσον, ὅπου ὁ Παῦλος πληροφορεῖται προφητικῶς, ὅτι μέλλει νὰ ἴδῃ καὶ τὴν Ρώμην (Πράξ. ιθ' 21.) Ἡ εἰς Ρώμην ἄφιξις τοῦ Παύλου σημειοῖ τὸ τέλος τῆς ἀφηγήσεως, ἥτις ἄρχεται μὲ τὴν παραδοχὴν τοῦ Εὐαγγελίου ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ λήγει μὲ τὴν ἀπόρριψιν τοῦ Εὐαγγελίου ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὴν ἐγκόλπωσιν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Ἐθνικῶν ἐν αὐτῇ τῇ Μητροπόλει τοῦ Ἐθνικοῦ Κόσμου.

Ἡ συγκεφαλαίωσις ὅλων τῶν μαρτυριῶν τούτων, φύσεως τόσον διαφόρου, καὶ ἡ ἀμερόληπτος ζύγησις αὐτῶν πείθει, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλο βιβλίον ἱστορικόν, ὁμοίας ἡλικίας καὶ φύσεως, δυνάμενον νὰ συγκριθῇ πρὸς τὸ βιβλίον τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, ἀπὸ ἀπόψεως πλήρους, ποικίλης καὶ ἀκαταμαχήτου βεβαιώσεως ἱστορικῆς ἀκριβείας. Ἐπιγραφαί, νομίσματα, ναυτικὰ ἀρχεῖα νεωτέρας καὶ ἀρχαίας ἐποχῆς, Ἰουδαῖοι καὶ Ἐθνικοὶ συγγραφεῖς, αἱ Ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου καὶ αἱ βαθύταται χορδαὶ τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας,— ὅλα ὁμοῦ χαρακτηρίζουν καὶ ἐπισφραγίζουν τὸ βιβλίον τῶν Πράξεων μὲ τὴν σφραγῖδα τῆς ἀληθείας καὶ πραγματικότητος. *(συνέχεια)*

Η ΕΞΕΛΕΞΙΣ ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ

*Ἡ λέξις **ἐξέλιξις**, σημαίνουσα βαθμιαίαν καὶ προϊοῦσαν ἀνάπτυξιν, δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ εἰς εὐρὺν κύκλον ἐννοιῶν. Ἡ Ἁγ. Γραφὴ μάλιστα διδάσκει σύστημά τι ἐξελίξεως ὡς πρὸς τὴν κοσμογονίαν —ἡ Γῆ δὲν ἐπλάσθη ἐν μιᾷ ἡμέρα, ἀλλ' εἰς ἓξ ἡμέρας (περιόδους) καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα τοῦτο ὑπῆρξε μία τακτικὴ προϊοῦσα ἀνάπτυξις ἐκ τῶν κατωτέρων πρὸς τὰς ἀνωτέρας μορφὰς τῆς ὕλης καὶ τῆς ζωῆς. Μὲ ἄλλας λέξεις, παντοῦ, εἰς ὅλα τὰ ἔργα τοῦ Πλάστου παρατηρεῖται μία τάξις καὶ μία πρόοδος.*

'Αλλὰ τὴν λέξιν ἐξέλιξιν, τὴν οἰκειοποιήθησαν ἄνθρωποι, ἐπιστήμονες καὶ μή, ὅπως ἐκφράσουν ὡρισμένας τινὰς θεωρίας περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς, κατὰ τὰς ὁποίας ἀποκλείεται ἡ ἰδέα τοῦ Θεοῦ ὡς Δημιουργοῦ, ὁ δὲ ἄνθρωπος ἀφίεται τόσον τὸ ἕρμαιον ὅσον τὸ προϊὸν Δυνάμεώς τινος, ἥτις κινεῖ μηχανικῶς τὸ σύμπαν. Τῆς τοιαύτης ἐννοίας, τῆς δοθείσης εἰς τὴν λέξιν ἐξέλιξιν, ὑπῆρξεν εἰσηγητὴς ὁ σοφὸς Ἄγγλος φυσιοδίφης Δαρουῖνος, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀκούομεν πολλάκις τὴν λέξιν ***ἐξέλιξιν*** *ἀνταλλασσομένην μὲ τὸ* ***Δαρουινισμός****. Τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν πραγματικότητα; καὶ ἑπομένως πρέπει νὰ διευκρινισθῇ*

*Ὁ Δαρουῖνος δὲν παραδέχετο τὴν θεωρίαν γενικῆς αὐτομάτου ἐξελίξεως τῆς ὕλης, σπανίως δὲ μετεχειρίζετο τὴν λέξιν ὁ ἴδιος, ἀλλ' ἐτιτλοφόρησε τὸ μέγα του ἔργον «****Ἡ καταγωγὴ τῶν εἰδῶν διὰ τῆς φυσικῆς ἐκλογῆς****», τὸ δὲ πρόβλημα τοῦ ὁποίου ἐπεδίωξε τὴν λύσιν ἀπέβλεπε μόνον εἰς ἓν μικρὸν τμῆμα τοῦ πεδίου τῆς ἐξελίξεως. Ὁ Δαρουῖνος προέτεινε τὴν ἰδέαν, ὅτι τὰ* ***εἴδη****, εἴτε φυτικὰ εἴτε ζωϊκά, δὲν εἶναι ἄλλο τι ἢ μόνον εὐρεῖαι καὶ ποικίλαι* ***παραλλαγαὶ*** *ἑνὸς κοινοῦ ἀρχεγόνου τύπου, ἢ κοινοῦ προγόνου. Οὕτω λ. χ. ὑπάρχουν πολλαὶ παραλλαγαὶ δρυός, ἀλλ' ὑποτίθεται ὅτι ὅλαι ἔχουν ἕνα κοινὸν πρόγονον. Βλέπομεν ὅμως μεγίστην ποικιλίαν εἰς τὰς δρῦς· τινὲς αὐτῶν ὁμοιάζουν περισσότερον εἰς καστανέας ἢ εἰς δρῦς. Τοῦτο ὅμως δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ καστανέα καὶ ἡ δρῦς κατάγονται ἀπὸ ἕνα κοινὸν τύπον δένδρου, ἀλλ' ἀναγνωρίζομεν ὅτι τὰ δύο ταῦτα δένδρα, ἡ δρῦς καὶ ἡ καστανέα ἀνήκουν εἰς δύο διάφορα* ***εἴδη****. Ἐν τούτοις ἡ μεταξὺ αὐτῶν μεθόριος γραμμὴ εἶναι τόσον λεπτή, ὥστε βοτανικοί τινες παραδέχονται ἕνα διάμεσον τύπον δένδρου, τὸν ὁποῖον ὠνόμασαν καστανέαν δρῦν.*

Ὅταν λέγωμεν ***εἶδος****, ἐννοοῦμεν τὴν τάξιν ἢ ὁμάδα φυτῶν ἢ ζώων, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν ὁμοιότητας τοιαύτης, ὥστε νὰ ὑποτεθῇ ὅτι κατάγονται ἀπὸ ἕνα κοινὸν πρόγονον.*

'Αλλὰ πολλοὶ τῶν ὀπαδῶν τῆς ἐξελίξεως ἐκτείνουν τὴν σημασίαν τῆς λέξεως, καὶ διατείνονται ὅτι ὅλα τὰ εἴδη ἀρχικῶς εἶχον μίαν κοινὴν καταγωγήν, ὅτι τὰ μᾶλλον ἀνόμοια καὶ ξένα πρὸς ἄλληλα ζῶα καὶ πτηνά, ἐξελίχθησαν διὰ μυριάδων αἰώνων, ἀπὸ ἓν μικρότατον μόριον ζώσης ὕλης.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ζωῆς.

Διὰ νὰ εἶναι συνεπεῖς πρὸς τὴν θεωρίαν των οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἐξελίξεως ἀναγκάζονται νὰ παραδεχθοῦν ὅτι πᾶσα ζῶσα ὀντότης —φυτικὴ ἢ ζωϊκὴ— ἔχει μίαν κοινὴν ἀρχήν, τὴν ἄμορφον καὶ ἁπλουστάτην μορφὴν τῆς ζωῆς, τὸ πρωτόπλασμα, τὸ ὁποῖον ἐνεφανίσθη διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὰς ἀρχεγόνους γεωλογικὰς περιόδους τοῦ κόσμου. 'Αλλὰ δὲν λύεται οὕτω τὸ πρόβλημα τῆς ἐνάρξεως τῆς ζωῆς, διότι καὶ αὐτὸ τὸ ἀρχικὸν πρωτόπλασμα πρέπει ἢ νὰ ἔλαβεν ἔξωθεν ἀρχήν, ἢ νὰ ἀνεφύη μόνον του ἐκ τῆς ἀνοργάνου ὕλης. Τὸ τοιοῦτον δὲν στηρίζεται εἰς καμμίαν ἐπιστημονικὴν ἀπόδειξιν, τοὐναντίον ἀντίκειται πρὸς τὰς νεωτέρας γνώσεις ἡμῶν περὶ τῆς ἀρχῆς

τῆς ζωῆς. Πρὸ πεντηκονταετίας ἡ θεωρία τῆς ***αὐτομάτου γενέσεως*** *τῆς ὕλης ἐπεκράτει εἰς τοὺς πλείστους ἐπιστημονικοὺς κύκλους. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, ἠδύνατο νὰ ἀναπτυχθῇ ζωὴ αὐτομάτως, ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπῆρχε πρότερον. Ὡς ἀπόδειξιν δὲ τούτου ἔφερον τὸ ἑξῆς πείραμα: Εἰς μίαν φιάλην περιέχουσαν μόνον ὕδωρ καὶ ἑρμητικῶς κεκλεισμένην, οὕτως ὥστε νὰ ἐμποδίζεται ἡ εἰσχώρησις τοῦ ἀέρος, παρετηροῦντο μετὰ παρέλευσιν καιροῦ, μικροσκοπικὰ ὀργανωμένα σώματα—ἤτοι μικροοργανισμοὶ ζῶντες. Ἄρα ἐγεννήθησαν αὐτοφυῶς!*

Οἱ ἀναγνῶσται τοῦ Ἀστέρος θὰ ἐνθυμοῦνται τὴν μακρὰν σειρὰν πειραμάτων, τὰ ὁποῖα ὁ μέγας Παστὲρ ἀντέταξεν εἰς τὰ πειράματα τῶν ὀπαδῶν τῆς ***Αὐτομάτου*** *Γενέσεως. Ἐπαναλαμβάνων τὸ ἰδικόν των πείραμα, ὑπέβαλε τὴν φιάλην εἰς ὑψηλὴν θερμοκρασίαν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καταστραφῶσι τὰ τυχὸν ὑπάρχοντα σπέρματα ἐντὸς τοῦ ὕδατος, καὶ τότε, μετὰ παρέλευσιν ἑνὸς καὶ ἡμίσεως ἔτους δὲν ἐφάνησαν μικροργανισμοί· τὸ ὕδωρ ἔμεινε στεῖρον, διότι δὲν ὑπῆρχον σπέρματα ζωῆς ἐν αὐτῷ Τὸ πείραμα τοῦτο ἔπληξε θανασίμως τὴν θεωρίαν, ὅτι ἡ ζωὴ ἀνεφύη ἀφ' ἑαυτῆς. ἐπὶ τῆς γῆς, χωρὶς τὴν ἐπέμβασιν Δημιουργοῦ.*

Φθάνομεν λοιπὸν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ἐμφανίσεως τῆς ζωῆς, καὶ τῶν εἰδῶν ἐπὶ τοῦ πλανήτου ἡμῶν εἶναι καὶ θὰ ἦναι μυστήριον, τὸ ὁποῖον ὁ πεπερασμένος νοῦς τοῦ ἀνθρώπου δὲν δύναται νὰ λύσῃ, καὶ ὡς τοιοῦτο πράγματι τὸ ἐθεώρει ὁ Δαρουῖνος. Ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς ἐξελίξεως ὅπως αὐτὸς ἐννόει τὴν ἐξέλιξιν, ἐστηρίχθη ἐπὶ τῆς προϋποθέσεως, ὅτι ἐν ἀρχῇ τῆς Δημιουργίας ὁ σπινθὴρ τῆς ζωῆς ἐνεφυσήθη εἰς τὰ διάφορα εἴδη ὑπὸ τοῦ Πλάστου, καὶ ὅτι τὸ ἀρχικὸν ἐκεῖνο στοιχεῖον τῆς ζωῆς ἐπροικίσθη μὲ τὴν τόσον θαυμασίαν εἰδικὴν δύναμιν τοῦ νὰ παραλάσσῃ χρῶμα, σχῆμα, κτλ. Ἡ μυστηριώδης αὕτη ἰδιότης τῆς δυνάμεως τῆς παραλλαγῆς εἶναι ἡ κλεῖς τῆς θεωρίας αὐτοῦ· ἡ ἐξέλιξις προϋποθέτει προίκισιν τοῦ σπέρματος διὰ τῆς εἰδικῆς ἐκείνης δυνάμεως, ἥτις ἐνεργεῖ τὰς παραλλαγάς.

Ἡ ἀρχὴ αὕτη εἶναι γνωστὴ εἰς τοὺς κτηνοτρόφους καὶ τοὺς κηπουρούς. Αὐτοὶ δὲν ἐπιχειροῦν νὰ παραγάγουν τὰς παραλλαγὰς ἀπ' εὐθείας. Περιορίζονται εἰς τὸ νὰ παρατηροῦν ποῖαι παραλλαγαὶ συμβαίνουσιν ἀφ' ἑαυτῶν, καὶ ἐκλέγουν τὰς καλλιτέρας, ὅπως χρησιμεύσουν πρὸς διαιώνισιν τοῦ εἴδους. Γνωρίζουν καλῶς ὅτι αἱ παρατηρούμεναι παραλλαγαὶ εἶναι ὄχι μόνον φαινόμενον μυστηριῶδες, ἀλλὰ καὶ ὄχι μόνιμον.

Ὁ Δαρουῖνος παρετήρησεν ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον περισσότερον παντὸς ἄλλου ἐπιδρᾷ εἰς τὴν γένεσιν τῶν παραλλαγῶν εἶναι τὸ περιβάλλον, αἱ συνθῆκαι εἰς ἃς ὑποβάλλεται τὸ ἄτομον. Ἵνα ὅμως χρησιμεύσῃ τὸ περιβάλλον πρὸς διαιώνισιν τῶν χαρακτήρων, πρέπει νὰ ληφθῶσιν οἱ χαρακτῆρες, οἱ ὁποῖοι εἶναι οἱ μᾶλλον συντελεστικοὶ εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἀτόμου (ζώου ἢ φυτοῦ) καὶ οἱ ὁποῖοι νὰ συνδυάζωνται οὕτως, ὥστε νὰ μὴ ἦναι ἀνταγωνιστικοὶ πρὸς τοὺς ἄλλους χαρακτῆρας. Ὅλα τὰ μέρη τοῦ ὀργανισμοῦ νὰ ἦναι ἀνάλογα πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὴν ἐργασίαν τὴν ὁποίαν θὰ ἐκτελῇ ὁ ὀργανισμὸς ἐν συνόλῳ.

Ἡ καταγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ θεωρία τῆς ἐξελίξεως δὲν ἐξηγεῖ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ τὴν Δαρουίνειον ὑπόθεσιν τῆς ***φυσικῆς ἐκλογῆς****. Ὑπάρχουν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ σωματικαὶ ἰδιότητες, αἱ ὁποῖαι δὲν προῆλθον ἐκ τοιαύτης ἐκλογῆς, ἀλλ᾽ ἀπαιτοῦν νὰ ἐξηγηθοῦν διὰ τῆς ἐπεμβάσεως ἀνωτέρας δημιουργικῆς δυνάμεως· τοιαῦτα εἶναι: α΄) ἡ* ***ἔλλειψις φυσικοῦ καλύμματος*** *εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα. Ἡ γυμνότης τοῦ σώματος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προέλθῃ ἐκ φυσικῆς ἐκλογῆς. Ἐγένετο ἀνεκτὴ ἕως ὅτου ἔμαθε νὰ χειρίζεται ἐργαλεῖα, διὰ τῶν ὁποίων νὰ κατασκευάζῃ τὸ ἀναγκαῖον κάλυμμα, τὴν ἐνδυμασίαν του. Τοῦτο δὲ περιλαμβάνει περίπου καὶ ὅλας τὰς ἄλλας εἰδικὰς ἀνθρωπίνας ἰδιότητας.*

β΄) ***τὸ μέγεθος τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγκεφάλου****. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἐγκέφαλον ὅλως δυσανάλογον πρὸς τὰς διανοητικὰς ἀνάγκας ἑνὸς ζώου—τοῦ ἀνωτάτου ζώου, τοῦ ζωικοῦ βασιλείου. Ὁ μέγιστος ἐγκέφαλος τῆς γορίλλας εἶναι τὸ ἥμισυ τοῦ ἀνθροπίνου κατὰ μέσον ὅρον, δὲν φθάνει δὲ οὔτε τὸ τρίτον τοῦ ἐγκεφάλου τῶν μᾶλλον διανοητικῶς ἀνεπτυγμένων ἀνθρωπίνων φυλῶν.*

γ΄) ***Ὁ ἐπηυξημένος ἐγκέφαλος συνδέεται καὶ πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν ἄλλων ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου****, ὡς λ. χ. τῆς ἀνάγκης διὰ τὸν ἄνθρωπον νὰ συλλαμβάνῃ διὰ τῆς χειρὸς —τὸ ὁποῖον κατορθοῦται διὰ τοῦ ἀντίχειρος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς λοιποὺς δακτύλους. Ἐνῷ εἰς τὸν πίθηκον ὁ ἀντίχειρ εἶναι παράλληλος πρὸς τοὺς ἄλλους δακτύλους.*

δ΄) ***Ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια διαφέρει τῆς τῶν ἀνωτάτων ζώων****. Τὰ ἔνστικτα τῶν ζώων εἶναι πολλάκις ἀνώτερα τῶν ἐνστίκτων τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ τὰ ζῶα δὲν διανοοῦνται. Πειράματα σοβαρὰ τὰ ὁποῖα ἔγειναν πρὸς σύγκρισιν τῆς διανοητικότητος παντὸς εἴδους ζώων, κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι δὲν ὑπερέβαινον τὴν διανοητικότητα παιδίου 15 μηνῶν ἡλικίας. Ὅσους καὶ ἂν ἤθελέ τις καταβάλλει κόπους θὲν ἤθελε δυνηθῇ νὰ διδάξῃ ἐπιστήμας εἰς τὸ ἐξυπνότατον τῶν ζώων.* ***Δὲν ὑπάρχει ὅμως φυλὴ διανοουμένων ἀνθρώπων****, ἥτις* ***νὰ μὴ δυνηθῇ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν κατανόησιν τῶνἐπιστημῶν τούτων.***

Καὶ ἕτερον : ***οὐδὲν ζῶον μετεχειρίσθη ποτέ, πολὺ δὲ ὀλιγότερον κατασκεύασεν ἐργαλεῖον****. Ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ κατώτεραι ἀνθρώπιναι φυλαὶ δεικνύουν μεγάλην ἐπιτηδειότητα εἰς τὴν κατασκευὴν διαφόρων ἐργαλείων καὶ αὐτὰ δὲ ἀκόμη τὰ τὰ στοιχειώδη ἐκ πυρολίθου ἐργαλεῖα τῶν ἀγρίων, δεικνύουν ἱκανότητα πρὸς προσαρμογὴν τῶν μέσων εἰς σκοπόν, ἥτις κατατάσσει τὸν κατασκευαστὴν αὐτῶν εἰς τάξιν ἀνωτέραν τῆς τῶν ζώων.*

Καὶ πάλιν : ***οὐδὲν ζῶον ἀνάπτει πῦρ****, πολλὰ δὲ ζῶα φοβοῦνται καὶ φεύγουν τὴν φλόγα τοῦ πυρός. Οἱ πίθηκοι συναθροίζονται πέριξ τῆς πυρᾶς ὅπως θερμανθοῦν, ἀλλὰ δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἑτοιμάσουν εἰς ἀνάγκην φωτιάν. Ἀλλ᾽ ὁ ἄνθρωπος καὶ εἰς τὴν κατωτάτην βαθμίδα τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως εἶναι κύριος τοῦ πυρός. Τόσον δὲ μέγα εἶναι τοῦτο εὕρημα ὥστε οἱ Ἕλληνες ἐθεώρουν τὸ πῦρ δῶρον ἐξ᾽ οὐρανοῦ.*

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὁ μόνος ὅστις μεταχειρίζεται ἔναρθρον γλῶσσαν — καὶ μάλιστα τὴν μετατρέπει εἰς γραπτήν. Τὰ ψελλίσματα τοῦ ψιττακοῦ δὲν ἀποτελοῦν ἐξαίρεσιν εἰς τὸν γενικὸν τοῦτον κανόνα.

Τέλος, ὁ ἄνθρωπος ἐχαρακτηρίσθη ὀρθότατα ὡς **θρησκευτικὸν ζῶον**· διαφέρει ριζικώτερον ἀπὸ τὰ κατώτερα ζῶα κατὰ τοῦτο ἢ καθ᾽ οἷον δήποτε ἐκ τῶν λοιπῶν προσόντων, τὰ ὁποῖα ἀπηριθμήσαμεν. Μόνος ὁ ἄνθρωπος εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐννοήσῃ τὰς ὑψηλὰς ἐννοίας τὰς ὁποίας διδάσκει ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ ἐντρυφήσῃ εἰς τὴν περὶ Οὐρανοῦ, καὶ αἰωνίου ζωῆς, καὶ ἀτελευτήτου μακαριότητος σκέψιν· μόνος ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ἀντιληφθῇ τὸ ὕψος καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν Ψαλμῶν, καὶ τῆς ἄλλης ποιήσεως τῶν Γραφῶν, τὸ δὲ θαυμαστότερον ὅλων, ἑκάστη γλῶσσα ἢ διάλεκτος τῆς ὑφηλίου, εἰς τὰς ὁποίας μετεφράσθη ἡ Ἁγία Γραφή, εὑρίσκει, ἂν ἤδη δὲν ἔχῃ, λέξεις καταλλήλους ὅπως ἐκφράσουν τὰς ὑψηλὰς ταύτας ἐννοίας.

Συνοψίζοντες, λέγομεν ὅτι ὅλαι αἱ ἀνωτέρω ἰδιότητες, σωματικαί τε καὶ διανοητικαὶ τοῦ ἀνθρώπου, πρέπει νὰ ἀνεπτύχθησαν εἰς αὐτὸν **ταὐτοχρόνως καὶ εἰς βαθμὸν ἱκανόν**. Τὸ τοιοῦτον δὲ ἀποκλείει τὴν ἰδέαν τῆς ἐξελίξεως, καὶ ἐπιβάλλει τὴν ἀνάγκην τῆς ἰδέας Ὑπερτάτης Διανοίας, ἥτις ἐσχεδίασε τὰ πλάσματα αὐτῆς.

Ἡ ἑνότης τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐπιβάλλεται ἀφ᾽ ἑαυτῆς εἰς πᾶσαν λογικευομένην διάνοιαν. Τὸ ὅτι παρουσιάζει σωματικὰς ὁμοιότητας πρὸς τὰ ἀνώτερα ζῶα, μετὰ τῶν ὁποίων συνέζησε κατὰ τὰς τελευταίας γεωλογικὰς περιόδους, ἀντισταθμίζεται διὰ τῶν οὐσιωδῶν σημείων, διὰ τῶν ὁποίων διαφέρει ἀπὸ ταῦτα. Ἐπιβάλλεται ὅθεν τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἦλθεν εἰς τὸ εἶναι συμφώνως πρὸς τὴν ἀφήγησιν τῆς Γραφῆς, διὰ τῆς δημιουργίας ἑνὸς πρωτογενοῦς ζεύγους, ἐκ τῶν ὁποίων ὅλαι αἱ μεταγενέστεραι παραλλαγαὶ τοῦ γένους παρήχθησαν :

Εἶναι δίκαιον νὰ προσθέσωμεν ὅτι ὁ Δαρουῖνος οὐδέποτε ἐξέφρασε τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ ἄνθρωπος κατήγετο ἐξ οἱουδήποτε πιθήκου, ἀλλ᾽ ἐθεώρει πιθανὸν ὅτι ὁ κοινὸς πρόγονος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἦτο πιθηκοειδὴς τὴν μορφήν. Πᾶσαι ὅμως αἱ προσπάθειαι ὅπως ἀνευρεθοῦν ἴχνη τοῦ συνεκτικοῦ κρίκου μεταξὺ ἀνθρώπων καὶ πιθήκων ἀπέτυχον. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἀρχαιότατον τῶν εὑρεθέντων ἀπολιθωμάτων, **ὁ ἄνθρωπος τοῦ Νεάνδερθαλ**, ἂν καὶ πιθηκοειδὴς κατά τινα δευτερεύοντα σημεῖα, εἶχε κρανίον ἀρκετὰ εὐρύχωρον κατὰ τὸν φυσιοδίφην Χώξλεϋ, ὥστε νὰ περιλάβῃ τὸν ἐγκέφαλον ἑνὸς φιλοσόφου. Ὁ δὲ **Ὄρθιος Πιθηκάνθρωπος** τοῦ Du Bois ἦτο καθ᾽ ὅλα, ἀναμφιβόλως ἄνθρωπος. Κατὰ γενικὸν κανόνα, οἱ ἀνευρεθέντες σκελετοὶ τῶν προϊστορικῶν ἀνθρώπων δὲν διαφέρουν τῶν σημερινῶν ἀνθρωπίνων φυλῶν, ἢ ὅσον διαφέρει σήμερον ἡ μία φυλὴ τῶν ἄλλων, καὶ τὸ ἓν ἄτομον τοῦ ἄλλου.

Πρέπει δὲ νὰ τονισθῇ καὶ τὸ ἑξῆς: ὅτι ἡ πρόοδος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους δὲν ὑπῆρξε σταθερῶς προϊοῦσα. Τοὐναντίον μάλιστα ὁ ἐκφυλισμὸς τῶν φυλῶν ὑπῆρξε φαινόμενον σταθερώτερον τῆς προαγωγῆς αὐτῶν, ἡ δὲ προαγωγὴ ὑπῆρξε κυρίως ἀποτέλεσμα ἐξωτερικῶν συνθηκῶν. Ἡ ἀρχαιοτέρα τέχνη τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Βαβυ-

λωνίας ὑπῆρξε καλλιτέρα τῆς μεταγενεστέρας. Αἱ θρησκευτικαὶ ἀντιλήψεις τῶν πρώτων Δυναστειῶν τῆς Αἰγύπτου ὑψηλότεροι τῶν τελευταίων. Πᾶσαι αἱ μεταγενέστεραι μορφαὶ τοῦ πολιτισμοῦ ὀφείλουν τὸ κλέος των εἰς προγενέστερα φῶτα. Ἀπὸ ἀπόψεως ὑλικῆς προαγωγῆς ἡ ἡμετέρα ἐποχὴ διαπρέπει τῷ ὄντι, ἀλλ' εἰς τὰς ὡραίας Τέχνας καὶ τὴν Ποίησιν ὑπολειπόμεθα τοῦ παρελθόντος, ἀναζητοῦμεν δὲ τὴν ὑψίστην θρησκείαν μεταξὺ τῶν Ψαλμωδῶν καὶ τῶν Προφητῶν τῆς Ἰουδαίας καὶ εἰς τοὺς λόγους Ἐκείνου «ὅστις ἐλάλησεν ὅπως οὐδείς ποτε ἄνθρωπος ἐλάλησε».

Συμπέρασμα.

Ἡ σημερινὴ τάσις πρὸς ἐγκατάλειψιν τῆς θεωρίας τῆς Ἐξελίξεως, δὲν θὰ εἶναι βεβαίως μόνιμος καὶ ὁριστική. Ἡ θεωρία τῆς Ἐξελίξεως ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ δὲν εἶναι νέον τι· ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης, διάφοροι θεωρίαι περὶ ἐξελίξεως ἐπεκράτησαν καθ' ὅλην τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου. Ἡ πρὸ πεντηκονταετίας ἐπικράτησις τῆς ἐξελίξεως, ἀναζωπυρωθείσης ὑπὸ τῶν ἐρευνῶν τοῦ Δαρουίνου, δὲν ἦτο ἄλλο ἢ ἡ ἀνάζησις τῆς φιλοσοφικῆς ἀρχῆς ἥτις ἐδίχασε τὰς γνώμας τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ τῆς ὁποίας τὸ σύνθημα ἦτο: «πάντα ἐξ ᾠοῦ».

«Ἀλλ' ὀπίσω τοῦ ἰδοὺ εἶναι τὸ Πτηνόν, τὴν δὲ ἰδέαν τῆς Πρώτης Αἰτίας, οἱ διανοούμενοι ὅλων τῶν αἰώνων καὶ χωρῶν, ἄλλων ἄλλοι ἐφαντάσθησαν ὡς ***Νοῦν*** *ὁ Ἀναξαγόρας, ὡς τὸ* ***ὁμοιογενὲς Ἄπειρον*** *ὁ Ἀναξίμανδρος* ***Ἀέρα*** *ὁ Διογένης* ***Πῦρ*** *ὁ Ἡράκλητος, καὶ οὕτω καθεξῆς, ἀλλ' οὐδεμία, εἴτε ἀρχαιοτέρα εἴτε νεωτέρα ἱκανοποιεῖ τόν τε λογικὸν καὶ τὴν ψυχὴν συνᾴδει δὲ ἡ πρὸς τὴν τελευταίαν ἐτυμηγορίαν τῆς Ἐπιστήμης τόσον τελείαν ὡς ἡ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ παρουσιαζομένη δέα τοῦ Ἑνὸς καὶ μόνον Θεοῦ Δημιουργοῦ.*

Ο ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΜΑΓΟΣ

(ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ).

Ἠξεύρετε τὴν ἱστορίαν τῶν Τριῶν Μάγων τῆς Ἀνατολῆς καὶ πῶς ἦλθον ἀπὸ μακρυνὴν χώραν διὰ νὰ προσφέρουν τὰ δῶρά των εἰς τὴν Φάτνην—τὸ λίκνον τῆς Βηθλεέμ. Ἀλλ' ἠκούσατέ ποτε τὴν ἱστορίαν τοῦ ἄλλου Μάγου, ὁ ὁποῖος εἶδεν ἐπίσης τὸν Ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ ἐξεκίνησε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, δὲν ἔφθασεν ὅμως μετὰ τῶν συναδέλφων του ἐνώπιον τοῦ νεογνοῦ Ἰησοῦ; Ἠκούσατέ ποτε περὶ τῆς μεγάλης ἐπιθυμίας τοῦ τετάρτου τούτου ὁδοιπόρου καὶ πῶς ἐστερήθη τῆς εὐτυχίας ταύτης ἀλλὰ καὶ πῶς ἐπραγματοποιήθη ὁ πόθος του κατ' ἄλλον τρόπον; ἠκούσατε περὶ τῶν πολλῶν του περιπλανήσεων καὶ τῶν δοκιμασιῶν τῆς ψυχῆς του; περὶ τῆς μακροχρονίου ἐρεύνης του καὶ τῶν μέσων διὰ τῶν ὁποίων εὗρεν Ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ἐζήτει; Θὰ σᾶς διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν, ὡς ἤκουσα μέρη αὐτῆς εἰς τὴν Αἴθουσαν τῶν Ὀνείρων, ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τῆς Ἀνθρωπίνης καρδίας.

I

Ἐν ταῖς ἡμέραις κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Αὔγουστος Καῖσαρ ἦτο Κύριος ἐπὶ πολλῶν Βασιλέων, ὁ δὲ Ἡρώδης ἐβασίλευεν ἐν Ἱερουσαλήμ, εἰς τὴν πόλιν Ἐκβάτανα κατῴκει, ἀναμέσον τῶν ὀρέων τῆς Περσίας, ἄνθρωπός τις ὀνόματι Ἀρταβάνης. Ἡ οἰκία του ἔκειτο παρὰ τὸ ἀκρότατον πέρας τοῦ τείχους, τὸ ὁποῖον περιέβαλλε τὸ βασιλικὸν θησαυροφυλακεῖον. Ἀπὸ τὴν στέγην του διέκρινε καλῶς τὴν ἑπταπλῆν σειρὰν τῶν ἐπάλξεων τῆς ἐκ μέλανος καὶ λευκοῦ καὶ πορφυροῦ καὶ κυανοῦ μαρμάρου θερινῆς ἐπαύλεως τῶν Πάρθων αὐτοκρατόρων, τῆς πρὸς τὸν λόφον κειμένης καὶ ἀπαστραπτούσης μὲ χρυσὸν καὶ ἄργυρον, ὥς τι κόσμημα βασιλικοῦ στέμματος.

Περὶ τὴν κατοικίαν τοῦ Ἀρταβάνου ἐξετείνετο καὶ ὡραῖος κῆπος, σύμπλεγμα ἀνθέων καὶ ὀπωροφόρων δένδρων, ποτιζόμενος ὑπὸ εἰκοσάδος ῥυακίων, κατερχομένων ἐκ τῶν πλαγιῶν τοῦ ὄρους Ὀρόντη καὶ ἀπηχῶν τὰ κελαδήματα ἀναριθμήτων πτηνῶν. Εἰς τὴν ἤρεμον καὶ εὐώδη σκιὰν μιᾶς νυκτὸς τοῦ φθίνοντος Σεπτεμβρίου, εἶχον ἀποσβεσθῆ ὅλα τὰ χρώματα καὶ σιγήσει πᾶσα φωνή, εἰς τὴν βαθεῖαν γοητείαν τῆς σιωπῆς, ἐκτὸς τοῦ ἤχου τοῦ ῥέοντος ὕδατος, ὑπὸ τὰς πυκνὰς σκιάς, ἐν εἴδει γλουχισμοῦ γέλωτος καὶ λυγμοῦ. Ὑψηλὰ ὑπεράνω τῶν δένδων ἀμυδρὰ λάμψις ἔφεγγε διὰ μέσον τῶν θυρίδων τοῦ ἀνωγείου, τὰ ὁποῖα ἐκάλυπτον παραπετάσματα. Ἐκεῖ ὁ οἰκοδεσπότης εἶχε συγκαλέσει τοὺς φίλους του εἰς συμβούλιον, καὶ ἵστατο παρὰ τὴν εἴσοδον ὑποδεχόμενος τοὺς ξένους του.—Ἦτο ὑψηλός, μελαχροινὸς ἀνὴρ τεσσαράκοντα περίπου ἐτῶν, μὲ λαμπροὺς ὀφθαλμοὺς ὑπὸ μέτωπον εὐρύ, μὲ στερεᾶς γραμμὰς ἐγκεχαραγμένας πέριξ τῶν λεπτῶν τετορνευμένων χειλέων του. Τὸ μέτωπον ἦτο μέτωπον ὀνειροπόλου καὶ τὸ στόμα στόμα στρατιώτου· προέδιδον χαρακτῆρα λεπτῶν αἰσθημάτων καὶ ἀκάμπτου θελήσεως, ἀνδρὸς ἐξ ἐκείνων, οἵτινες εἰς οἱανδήποτε ἐποχὴν καὶ ἂν ζήσουν, εἶναι γεννημένοι δι' ἐσωτερικοὺς ἀγῶνας καὶ ζωὴν ἐρεύνης.

Τὸ ἔνδυμά του ἦτο ἐκ καθαροῦ λευκοῦ μαλλίου ἐπὶ μεταξωτοῦ χιτῶνος. Λευκὸς κωνοειδὴς σκοῦφος, μὲ μακρὰς πτυχὰς εἰς τὰ πλάγια ἐπανεπαύετο ἐπὶ τῆς λυτῆς του μελανῆς κόμης. Ἦτο τὸ ἔνδυμα τῶν ἀρχαίων Μάγων ἱερέων, τῶν Πυρολατρῶν.

«Καλῶς ἤλθατε!» ἔλεγε μὲ χαμηλὴν εὔηχον φωνήν, ἐνῷ ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου εἰσήρχοντο εἰς τὴν αἴθουσαν — «Καλῶς ἤλθατε Ἀβδῆ. Εἰρήνη μεθ' ὑμῶν Ροδάσπη καὶ Τιγράνη, καὶ μεθ' ὑμῶν, πάτερ μου Ἀβγάρη. Πάντες καλῶς ἤλθατε. Ἡ οἰκία αὕτη λαμπρύνεται διὰ τῆς χαρᾶς τὴν ὁποίαν προξενεῖ ἡ παρουσία σας.»

Ἦσαν ἐννέα ἄνδρες διαφέροντες πολὺ κατὰ τὴν ἡλικίαν, ἀλλ' ὅμοιοι ὡς πρὸς τὸν πλοῦτον τῆς περιβολῆς των, τῶν πολυποικίλτων μεταξωτῶν ἐνδυμασιῶν των καὶ ὡς πρὸς τὰ ὁλόχρυσα περιλαίμια τὰ διακρίνοντα αὐτοὺς ὡς εὐγενεῖς Πάρθους, ἔτι δὲ ὡς πρὸς τοὺς πτερωτοὺς χρυσοὺς κύκλους, οἵτινες ἐκόσμουν τὰ στήθη των ἔμβλημα τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ζωροάστρου. Κατέλαβον τὰς θέσεις των πέριξ ἑνὸς μικροῦ μέλανος βωμοῦ πρὸς τὸ ἄκρον τῆς αἰθούσης, ὅπου ἔκαιε μικρὰ φλόξ. Ὁ Ἀρταβάνης ἱστάμενος παρὰ τὸν βωμόν, ἐκίνει ἓν δεμάτιον λεπτῶν κλάδων μυρσί-

νης, ριπίζων τὴν πυρὰν καὶ ἐτροφοδότει αὐτὴν μὲ ξηρὰ ξυλάρια πεύκης καὶ εὔσομων κλάδων ἐλαίας. Ἔπειτα ἤρχισε νὰ ψάλῃ τὸν πανάρχαιον ὕμνον τῆς Γιάσνα, αἱ δὲ φωναὶ τῶν συντρόφων του ἡνώθησαν εἰς τὸν ὕμνον τοῦ Ἀχούρα Μάζδα.

Λατρεύομεν τὸ θεῖον Πνεῦμα,
τὸ σοφὸν καὶ ἀγαθὸν
Περιβαλλόμενον ὑπὸ ἁγίων ἀθανάτων,
τῶν δωρητῶν ἀφθονίας καὶ εὐλογίας·
ἀγαλλόμεθα εἰς τὸ ἔργον τῶν χειρῶν του.
ὁμολογοῦντες τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δύναμίν του.

Αἰνοῦμεν πάντα τὰ ἁγνὰ,
διότι ταῦτα εἶνε δημιούργημά του·
τὰς ἀληθεῖς σκέψεις, καὶ τοὺς λόγους
καὶ τὰς πράξεις αἵτινες ἐκτιμῶνται·
ταῦτα ὑποστηρίζονται ὑπ᾽ αὐτοῦ,
καὶ διὰ ταῦτα τὸ λατρεύομεν.

Ἐπάκουε ἡμῶν ὦ Μάγδα ! Ζῆς
ἐν ἀληθείᾳ καὶ οὐρανίῳ ἀγαλλιάσει.
Καθάρισον ἡμᾶς ἀπὸ πλάνην καὶ φύλαξον ἡμᾶς
ἀπὸ κακὸν καὶ τὸν δασμὸν τῆς ἀδικίας.
Ἐπίχεε τὸ φῶς καὶ τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς Σου
ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου σκότους καὶ τῆς λύπης.

Λάμψον ἐπὶ τῶν κήπων καὶ ἀγρῶν μας,
λάμψον ἐπὶ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν μας·
λάμψον ἐφ᾽ ὅλης τῆς ἀνθρωπίνης φυλῆς,
πιστευόντων καὶ μὴ πιστευόντων.
Λάμψον ἐφ᾽ ἡμᾶς τώρα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς,
λάμψον τώρα ἐφ᾽ ἡμᾶς ἐν τῇ δυνάμει Σου.

Δέχθητι νῦν τὴν φλόγα τῆς ἱερᾶς μας ἀγάπης
καὶ τὸν ὕμνον τῆς λατρείας μας

Τὸ πῦρ ὑψοῦτο· ἐφ᾽ ὅσον δ᾽ ἐπροχώρει ὁ ὕμνος ἡ φλὸξ παλλομένη, ἐφαίνετο ἀνταποκρινομένη εἰς τὴν ψαλμῳδίαν, φωτίσασα διὰ λαμπρᾶς φωταυγείας ὁλόκληρον τὴν αἰθούσαν, τῆς ὁποίας ἀπεκάλυψε τὴν ἁπλότητα καὶ τὴν λαμπρότητα.

Τὸ δάπεδον ἦτο ἐκ βαθυκυάνων πλίνθων, ἃς διέτρεχον λευκαὶ φλέβες· πρὸ τῶν κυανῶν τοίχων σειραὶ κιόνων ἐξ ἀργύρου συστρεφτοῦ ὑπεβάσταζον τὴν θολωτὴν ὀροφὴν, ἥτις ἦτο κατάσπαρτος μὲ κυανοὺς λίθους, ὑπενθυμίζουσα τὸν οὐρανὸν ἐν

τῇ διαυγείᾳ του μὲ τὰ ἀργυρά του ἄστρα. Ἀπὸ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς ὀροφῆς ἐκρέμαντο τέσσαρες χρυσοῖ μαγικοὶ τροχοί, αἱ «*γλῶσσαι τῶν θεῶν*». Εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον, ὄπισθεν τοῦ Βωμοῦ, ἦσαν δύο βαθέως ἐρυθροῦ χρώματος κίονες ἐκ πορφυρίτου λίθου, ἐφ᾽ οὗ ἦτο ἐγγεγλυμμένη εἰκὼν πτερωτοῦ Τοξότου, μὲ τὸ βέλος ἐπὶ τοῦ ἐντεταμένου τόξου.

Ὁ μεταξὺ τῶν κιόνων χῶρος ὁ φέρων εἰς τὸ δόμα, ἦτο κεκαλυμμένος μὲ βαρὺ παραπέτασμα χρώματος ὡρίμου ῥωδιᾶς, πεποικιλμένον μὲ ἀπειραρίθμους χρυσᾶς ἀκτῖνας, ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω ἐκφυομένας. Τὸ δωμάτιον ὑπενθύμιζε μίαν γαληνίον εὔαστρον νύκτα, ὅλῳ κυανῆν καὶ ἀργυρᾶν, πρὸς ἀνατολὰς δὲ μόλις ἐρυθριῶσαν.

Ὅταν ἐτελείωσεν ὁ ὕμνος, ὁ Ἀρταβὰν ἐστράφη πρὸς τοὺς φίλους του καὶ τοὺς προσεκάλεσε νὰ καθίσουν ἐπὶ τοῦ διβανίου, πρὸς τὴν δυτικὴν ἄκραν τοῦ δωματίου. «Προσήλθατε ἀπόψε», εἶπε, περιφέρων τὸ βλέμμα ἐπὶ τοῦ κύκλου τῶν φίλων του, «εἰς τὴν οἰκίαν μου, ὡς πιστοὶ μαθηταὶ τοῦ Ζωροάστρου, διὰ νὰ ἀνανεώσητε τὴν λατρείαν σας καὶ νὰ ἀναζωπυρώσητε τὴν πίστιν σας εἰς τὸν θεὸν τῆς ἁγνότητος, ἀκριβῶς ὅπως ἡ πυρὰ αὕτη ἔχει ἀναζωογονηθῇ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ.

«Ἡμεῖς δὲν προσκυνοῦμεν τὴν πυράν, ἀλλ᾽ ἐκεῖνον τοῦ ὁποίου εἶναι τὸ ἐκλεκτὸν σύμβολον, ἐπειδὴ τὸ πῦρ εἶναι τὸ ἁγνότατον πάντων τῶν δημιουργημένων στοιχείων. Μᾶς ὁμιλεῖ περὶ Ἑνός, ὅστις εἶναι τὸ Φῶς καὶ ἡ Ἀλήθεια. Δὲν εἶναι οὕτω πάτερ μου ;»

«Ἔχει καλῶς τέκνον μου» ἀπήντησεν ὁ σεβάσμιος Ἄβγαρος. «Οἱ πεφωτισμένοι δὲν εἶναι ποτὲ εἰδωλολάτραι. Ἀνασηκώνουν τὸν πέπλον ὅστις καλύπτει τὴν ἐξωτερικὴν μορφὴν καὶ βαίνουν πρὸς τὸ τέμενος τῆς πραγματικότητος, νέον δὲ φῶς καὶ ἀλήθεια τοῖς ἔρχεται διαρκῶς διὰ τῶν παλαιῶν τούτων συμβόλων».

«Λοιπὸν ἀκούσατέ με, πάτερ μου καὶ φίλοι μου», εἶπεν ὁ Ἀρταβάνης, «Νὰ σᾶς ὁμιλήσω περὶ τοῦ νέου Φωτὸς καὶ τῆς Ἀληθείας, ἅτινα ἦλθον εἰς ἐμὲ διὰ τοῦ ἀρχαιοτάτου ὅλων τῶν σημείων. Ὁμοῦ ἔχομεν ἐρευνήσει τὰ μυστήρια τῆς φύσεως καὶ ἐσπουδάσαμεν τὰς θεραπευτικὰς ἰδιότητας τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ ἀέρος καὶ τῶν φυτῶν. Ἀνεγνώσαμεν ἐπίσης τὰ Βιβλία τῆς Προφητείας, ἐν τῇ ὁποίᾳ τὸ μέλλον ἀμυδρῶς προλέγεται μὲ λέξεις δυσνοήτους. Ἀλλ᾽ ἡ ὑψίστη πασῶν τῶν γνώσεων εἶναι ἡ γνῶσις τῶν ἀστέρων. Ἡ ἐξιχνίασις τῆς τροχιᾶς των σημαίνει τὴν κατοχὴν τοῦ μίτου τοῦ μυστηρίου τῆς ζωῆς, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τοῦ τέλους. Ἐὰν ἠδυνάμεθα νὰ ἀκολουθήσωμεν αὐτοὺς τελείως δὲν θὰ ἔμενε τίποτε κεκρυμμένον ἀφ᾽ ἡμῶν. Ἀλλ᾽ ἡ γνῶσίς μας περὶ τούτων εἶναι ἀκόμη ἀτελής· Δὲν ὑπάρχουν ἀκόμη πολλοὶ ἀστέρες πέραν τοῦ ὁρίζοντός μας—φῶτα γνωστὰ μόνον εἰς τοὺς κατοίκους τῶν ἀπομεμακρυσμένων νοτίων χωρῶν, μεταξὺ τῶν ἀρωματικῶν δένδρων καὶ τῶν χρυσωρυχείων τοῦ Ὀφείρ ;»

Μεταξὺ τῶν ἀκροωμένων ἠκούσθη ψίθυρος ἐπιδοκιμασίας.

«Οἱ ἀστέρες», ὑπέλαβεν ὁ Τιγράνης, «εἶναι αἱ σκέψεις τοῦ Αἰωνίου. Εἶναι ἀναρίθμητοι. Αἱ σκέψεις τοῦ ἀνθρώπου δύνανται νὰ μετρηθοῦν, καθὼς τὰ ἔτη τῆς

ζωῆς του. Ἡ σοφία τῶν μάγων εἶνε ἡ μεγίστη σοφία ἐπὶ τῆς γῆς, διότι γνωρίζει τὴν ἰδίαν της ἄγνοιαν. Τοῦτο δὲ εἶνε τὸ μυστικὸν τῆς δυνάμεως. Περιορίζομεν τοὺς ἀνθρώπους πάντοτε εἰς τὸ νὰ παρατηροῦν καὶ νὰ ἀναμένουν νέαν ἀνατολήν. Ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἐννοοῦμεν ὅτι τὸ σκότος εἶναι ἴσον πρὸς τὸ φῶς, καὶ ὅτι ὁ μεταξὺ αὐτῶν ἀγὼν δὲν θὰ λήξῃ ποτέ.»

«Τοῦτο δὲν μὲ ἱκανοποιεῖ» ἀπήντησεν ὁ Ἀρταβάν, «διότι ἡ ἀναμονὴ πρέπει νὰ εἶναι ἀτελεύτητος· ἐὰν δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ πραγματοποίησις τούτων τότε δὲν θὰ ἦτο σοφία τὸ νὰ παρατηρῇ τις καὶ νὰ προσδοκᾷ. Θὰ ἐγινώμεθα ὡς οἱ νέοι διδάσκαλοι τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες λέγουν ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀλήθεια, καὶ ὅτι οἱ μόνοι σοφοὶ ἄνθρωποι εἶνε ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι κατατρίβουν τὴν ζωήν των εἰς τὸ νὰ ἀνακαλύπτουν καὶ νὰ ἐκθέτουν τὰ ψεύδη, τὰ ὁποῖα ἐπεκράτησαν εἰς τὸν κόσμον. Ἀλλ' ἡ νέα ἀνατολὴ βεβαίως θὰ φανῇ κατὰ τὸν ὡρισμένον καιρόν. Τὰ βιβλία μας δὲν μᾶς λέγουν ὅτι τοῦτο θὰ γίνῃ, καὶ ὅτι οἱ ἄνθρωποι θὰ ἴδουν τὴν λαμπρότητα ἑνὸς μεγάλου φωτός;» «Τοῦτο εἶνε ἀλήθεια» εἶπεν ὁ Ἄβγαρις «πᾶς πιστὸς μαθητὴς τοῦ Ζοροάστρου γνωρίζει τὴν προφητείαν τῆς Ἀβέστας καὶ διατηρεῖ τὸν λόγον εἰς τὴν καρδίαν του: «Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, Σωσίας ὁ Νικητὴς θὰ ἐγερθῇ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προφητῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Πέριξ αὐτοῦ θὰ λάμψῃ μία ἰσχυρὰ λαμπρότης, θὰ καταστήσῃ τὴν ζωὴν αἰώνιον, ἀδιάφθορον καὶ ἀθάνατον, οἱ δὲ νεκροὶ θέλουσιν ἐγερθῇ πάλιν».

«Εἶναι σκοτεινὸς λόγος», εἶπεν ὁ Τιγράνης, καὶ πιθανὸν δὲν θὰ τὸν ἐννοήσωμεν ποτέ. Εἶναι καλλίτερον νὰ παρατηρήσωμεν τὰ πλησίον ἡμῶν πράγματα, καὶ ν' αὐξήσωμεν τὴν ἐπιρροὴν τῶν Μάγων εἰς τὰς ἰδίας των χώρας, μᾶλλον παρὰ νὰ ἀναμένωμέν τινα, ὅστις δυνατὸν νὰ ἦναι ξένος καὶ πρὸ τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ καταθέσωμεν τὴν δύναμίν μας.»

Οἱ ἄλλοι ἐφαίνοντο ἐπιδοκιμάζοντες τοὺς λόγους τούτους. Ἓν αἴσθημα σιωπηρᾶς συμφωνίας ἐξεδηλοῦτο μεταξύ των· αἱ ὄψεις των ἀνταπεκρίνοντο μὲ τὴν ἀόριστον ἐκείνην ἔκφρασιν ἡ ὁποία πάντοτε ἀκολουθεῖ, ὅταν ὁ ὁμιλητὴς ἐξέφρασε τὴν σκέψιν ἡ ὁποία ἐκοιμᾶτο εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀκροωμένων. Ἀλλ' ὁ Ἀρταβάνης στραφεὶς πρὸς τὸν Ἄβγαριν μὲ λάμψιν εἰς τὸ πρόσωπόν του εἶπεν:

«Πάτερ μου, τὴν προφητείαν ταύτην ἐφύλαξα εἰς τὸ ἀπόκρυφον μέρος τῆς ψυχῆς μου. Ἡ θρησκεία ἄνευ τινὸς μεγάλης τινὸς προσδοκίας θὰ ἦτο βωμὸς χωρὶς φλόγα πυρός. Ἀλλ' ἤδη ἡ φλὸξ ἀνεπήδησε λαμπροτέρα, καὶ διὰ τοῦ φωτός της ἀνέγνωσα ἄλλας λέξεις, αἱ ὁποῖαι ἐξῆλθον ἐπίσης ἀπὸ τὴν πηγὴν τῆς ἀληθείας, καὶ ὁμιλοῦν ἔτι μᾶλλον σαφέστερον περὶ τῆς ἐγέρσεως τοῦ Νικητοῦ μὲ τὴν λάμψιν του.» Ταῦτα λέγων ὁ Ἀρταβάνης ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ στήθους τοῦ χιτῶνός του δύο μικροὺς κυλίνδρους λεπτῆς περγαμηνῆς γεγραμμένης, τοὺς ὁποίους ἤνοιξε προσεκτικῶς ἐπὶ τῶν γονάτων του.

«Κατὰ τὰ ἔτη τὰ ἀπελθόντα εἰς τὴν αἰωνιότητα, πολὺ πρὶν ἔλθουν οἱ Πατέρες μας εἰς τὴν χώραν τῆς Βαβυλῶνος, ὑπῆρχον ἄνδρες σοφοὶ ἐγ Χαλδαίᾳ παρὰ τῶν ὁποίων οἱ πρῶτοι τῶν Μάγων ἐδιδάχθησαν τὰ μυστήρια τῶν οὐρανῶν. Ἐξ

αὐτῶν Βαλάαμ ὁ υἱὸς τοῦ Βεὼχ ἦτο εἷς τῶν διασημοτέρων. Ἀκούσατε τοὺς λόγους τῆς προφητείας του: «θέλει ἀνατείλει ἄστρον ἐκ τοῦ Ἰακώβ, καὶ σκῆπτρον θὰ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ Ἰσραήλ».

Τὰ χείλη τοῦ Τιγράνη ἐστράφησαν πρὸς τὰ κάτω ἐκ περιφρονήσεως, καὶ εἶπε: «Ὁ Ἰούδας ἦτο αἰχμάλωτος παρὰ τὰ ὕδατα τῆς Βαβυλῶνος, οἱ δὲ υἱοὶ τοῦ Ἰακὼβ ἦσαν δοῦλοι τῶν βασιλέων ἡμῶν. Αἱ φυλαὶ τοῦ Ισραὴλ εἶναι διασκορπισμένοι μεταξὺ τῶν ὀρέων ὡς ἀπωλολότα πρόβατα, καὶ διὰ τὸ ὑπόλοιπον, τὸ ὁποῖον κατοικεῖ ἐν Ἰουδαίᾳ ὑπὸ τὸν Ρωμαϊκὸν ζυγόν, οὔτε ἄστρον οὔτε σκῆπτρον θὰ ἀνατείλῃ».

«Ἐν τούτοις, ὑπέλαβεν ὁ Ἀρταβάνης, ἦτο ὁ Ἑβραῖος Δανιήλ, ὁ διάσημος ἑρμηνευτὴς τῶν ὀνείρων, ὁ σύμβουλος τῶν βασιλέων, ὁ σοφὸς Βαλτασάσαρ, ὅστις ἐτιμᾶτο ἐξόχως καὶ ἠγαπᾶτο πολὺ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου βασιλέως Κύρου, προφήτης βεβαίων πραγμάτων καὶ ἀναγνώστης τῶν σκέψεων τοῦ Αἰωνίου, τοιοῦτον ἀπέδειξεν ἑαυτὸν ὁ Δανιὴλ εἰς τὸν λαόν μας. Ταῦτα δὲ εἶναι τὰ λόγια τὰ ὁποῖα ἔγραψεν» (Ὁ Ἀρταβάνης ἀνέγνωσεν ἀπὸ τὸν δεύτερον κύλινδρον). «Γνώρισον, λοιπόν, καὶ νόησον ὅτι, ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐντολῆς πρὸς ἀνοικοδόμησιν τῆς Ἱερουσαλῆμ, μέχρις τοῦ Κεχρισμένου, τοῦ Ἄρχοντος, θέλει εἶσθαι ἑπτὰ καὶ ἑξήκοντα καὶ δύο ἑβδομάδες».

«Ἀλλὰ τέκνον μου», εἶπεν ὁ Ἄβγαρος μὲ ἀμφιβολίαν, «αὐτοὶ εἶναι μυστικοὶ ἀριθμοί. Τίς δύναται νὰ τοὺς ἐξηγήσῃ, ἢ τίς δύναται νὰ εὕρῃ τὴν κλεῖδα διὰ νὰ διανοίξῃ τὴν σημασίαν των;»

Ὁ Ἀρταβάνης ἀπήντησε: «Εἰς ἐμὲ ὑπεδείχθη καὶ εἰς τοὺς τρεῖς συντρόφους μου μεταξὺ τῶν Μάγων, Γασπάρ, Μελχιὼρ καὶ Βαλταζάρ. Ἐξητάσαμεν τὰς ἀρχαίας πλάκας τῆς Χαλδαίας καὶ ὑπελογίσαμεν τὸν χρόνον. Συμπίπτει δὲ μὲ τὸ ἔτος τοῦτο. Ἐσπουδάσαμεν τὸν Οὐρανόν, καὶ κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους τούτου εἴδομεν δύο ἐκ τῶν μεγαλειτέρων πλανητῶν νὰ πλησιάζουν πρὸς ἀλλήλους ἐν εἴδει ἰχθύος, ὅστις εἶναι ὁ οἶκος τῶν Ἑβραίων. Ἐπίσης εἴδομεν ἐκεῖ ἕνα νέον ἀστέρα, ὅστις ἔλαμψε μίαν νύκτα καὶ κατόπιν ἐξηφανίσθη. Τώρα συναντῶνται οἱ δύο πλανῆται. Ἀπόψε εἶνε ἡ συζυγία των. Οἱ τρεῖς ἀδελφοί μου ἀγρυπνοῦν παρὰ τὸν ἀρχαῖον Ναὸν τῶν Ἑπτὰ Σφαιρῶν, εἰς τὴν Βορσίππην τῆς Βαβυλῶνος καὶ ἐγὼ ἀγρυπνῶ ἐδῶ. Ἐὰν τὸ ἄστρον λάμψῃ πάλιν θὰ μὲ ἀναμένουν δέκα ἡμέρας εἰς τὸν ναόν, καὶ ἔπειτα θὰ ἐκκινήσωμεν ὁμοῦ διὰ τὴν Ἱερουσαλήμ, διὰ νὰ ἴδωμεν καὶ νὰ προσκυνήσωμεν τὸν Ἐπαγγελθέντα ὅτι θὰ γεννηθῇ Βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. Πιστεύων ὅτι τὸ σημεῖον θὰ φανῇ, ἡτοιμάσθην διὰ τὸ ταξείδιον. Ἐπώλησα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἠγόρασα αὐτὰ τὰ τρία κοσμήματα —ἕνα σάπφειρον, ἕνα ρουβίνιον καὶ ἕνα μαργαρίτην— διὰ νὰ τὰ κομίσω ὡς φόρον πρὸς τὸν Βασιλέα. Καὶ σᾶς προτρέπω νὰ ἔλθητε μαζῇ μου εἰς τὴν ὁδοιπορίαν ταύτην, διὰ νὰ χαρῶμεν ὁμοῦ, εὑρόντες τὸν Ἄρχοντα, ὅστις εἶναι ἄξιος νὰ ὑπηρετῆται».

Ἐνῷ ὡμίλει ἐβύθισε τὴν χεῖρά του εἰς πτυχὴν τῆς ζώνης του καὶ ἐξήγαγε τοὺς τρεῖς πολυτίμους λίθους—τὸ ἓν κυανοῦν ὡς ἓν τεμάχιον τοῦ νυκτερινοῦ οὐρανοῦ,

τὸ ἄλλο ἐρυθρότερον ἀπὸ τὴν ἀκτῖνα τῆς ἀνατολῆς καὶ τὸ τρίτον καθαρότερον ἀπὸ κορυφὴν χιονόσκεπῆ κατὰ τὴν αὐγὴν— καὶ τοὺς ἐτοποθέτησε ἐπὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐκτυλιχθέντων κυλίνδρων.

Οἱ φίλοι του τὰ παρετήρησαν μὲ περιέργειαν καὶ ποιάν τινα περιφρόνησιν. Πέπλος ἀμφιβολίας καὶ δυσπιστίας ἐκάλυψε τὰ πρόσωπά των, ὡς τις ὁμίχλη ἕρπουσα ἀπὸ τῶν ἑλῶν διὰ νὰ καλύψῃ τοὺς λόφους. Αντήλλαξαν βλέμματα θαυμασμοῦ καὶ οἴκτου ἀναμεταξύ των, ὡς οἱ ἀκούοντες ἀπίστευτα πράγματα, οἱονεὶ ἀφήγησιν ἀγρίου δράματος, ἢ πρότασιν ἀκατορθώτου ἐπιχειρήσεως.

Τέλος ὁ Τιγράνης εἶπεν: «Ἀρτάβανη. Τοῦτο εἶναι μάταιον ὄνειρον. Προέρχεται ἀπὸ τὴν συνεχῆ παρατήρησιν τῶν ἀστέρων καὶ τὴν περιποίησιν ὑψηλῶν σκέψεων· θὰ ἦτο φρονιμώτερον νὰ δαπανᾷς τὸν καιρὸν εἰς τὸ νὰ συλλέγῃς χρήματα διὰ τὸν νέον Βωμὸν τοῦ Πυρὸς ἐν Χαλᾷ. Οὐδεὶς Βασιλεὺς θὰ ἐγερθῇ ποτὲ ἀπὸ τὴν καταστραφεῖσαν φυλὴν τοῦ Ἰσραήλ, οὐδέποτε δὲ θὰ τερματισθῇ ὁ προαιώνιος ἀγὼν μεταξὺ φωτὸς καὶ σκότους. Ὁ παρατηρῶν καὶ προσμένων τοιοῦτο τι διώκει σκιάς! Χαίρετε».

(ἕπεται συνέχεια) ***Π. Γ. Λογγινίδης***

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

Προσευχὴ εἶναι, ἢ πρέπει νὰ ἦναι, ὁ βαθὺς καὶ διακαὴς πόθος τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ ὅμως πολλαὶ ἀπὸ τὰς γινομένας προσευχὰς δὲν εἶναι εἰμὴ μάταιαι ἐπαναλήψεις καὶ φράσεις χωρὶς ἔννοιαν.

Ἐκ τῶν προσευχῶν μερικαὶ εἰσακούονται, ἡ δὲ ἀπάντησις πέμπεται ἐν ἀκαρεῖ ὡς διὰ τηλεγράφου, ὡς λ. χ. ἡ τοῦ βασιλέως Ἐζεκίου. Ἄλλαι λαμβάνουν τὴν ἀπάντησιν ***ἀργότερον***, ὡς δι᾿ ***ἐπιστολῆς***, καὶ ἄλλαι ἔτι ἀργότερον ὡς διὰ ***ταχυδρομικῶν*** δεμάτων καὶ ἄλλαι τέλος μετὰ παρέλευσιν πολλοῦ χρόνου, ὡς ὅταν μία ἐπιστολὴ ριφθῇ εἰς τὸ ***κιβώτιον τῶν ἀζητήτων ἐπιστολῶν*** αἵτινες ἀνοίγονται καὶ ἀποστέλλονται ὑπὸ τοῦ ταχυδρομείου εἰς τὸν ἀποστολέα αὐτῶν, ἢ ρίπτονται εἰς τὰ ἄχρηστα, ἂν δὲν ἐμπεριέχωσι χρήματα καὶ ἄνευ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀποστολέως.

Ἐνίοτε ἡ καλλίστη ἀπάντησις, τὴν ὁποίαν δύναται νὰ κάμῃ ὁ Θεός, εἰς τὰς αἰτήσεις μας εἶναι νὰ ***μὴ ἀπαντήσῃ εἰς αὐτὰς ποσῶς***.

Ἄλλοτε ἡμεῖς αὐτοὶ δὲν ἀναγνωρίζομεν τὴν ἀπάντησιν, διότι δίδεται ὑπὸ μορφὴν ἐντελῶς διάφορον τῆς ἀναμενομένης παρ᾿ ἡμῶν καὶ τοῦτο διότι ὁ πάνσοφος Θεὸς ἐφρόντισε ν᾿ ἀπαντήσῃ διὰ προμηθείας καλλιτέρου παρὰ τὸ ζητησόμενον πρᾶγμα.

Οἱ πιστοὶ ἀποροῦν πολλάκις, διατὶ τάχα τόσαι προσευχαὶ νὰ μένωσιν ἄνευ

ἀποτελέσματος. Ὁ λόγος εἶναι εἴτε διότι ὁ καιρὸς τῶν ἀπαντήσεων δὲν ἔφθασεν εἰσέτι, ἢ συχνότερον, διότι αἱ ***συνθῆκαι***, οἱ ὅροι, τῆς προσευχῆς δὲν ἐξεπληρώθησαν.

Μὴ λησμονῶμεν συνάμα ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν ἐν τῇ Γραφῇ ὑποσχέσεων ἀναφέρονται εἰς πνευματικὰς μᾶλλον ἢ προσκαίρους εὐλογίας. Καὶ 1.) Ἡ προσευχὴ διὰ νὰ ἦναι εὐπρόσδεκτος τῷ Θεῷ πρέπει νὰ γίνεται ***κατὰ τὸ θέλημα*** αὐτοῦ. «Ζητεῖτε καὶ δὲν λαμβάνετε, διότι κακῶς ζητεῖτε» (Ἰακωβ. δ'. 3) Αἴτησις γινομένη ***χάριν*** ἡμῶν αὐτῶν εἶναι ὁ χείριστος τύπος τῆς προσευχῆς καὶ κατὰ τὸν Ἀπόστολον εἶναι ἡ αἰτία τῆς μὴ ἀπαντήσεως. Συγκρίνατε τὰ αἰτήματα τὰ ἐν τῷ «Πάτερ ἡμῶν,» ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἐπὶ τοὺς ὁμοίους μας εὐλογία εἶνε ἡ ***πρωτεύουσα*** πρότασις, ἂν μὴ ταῦτα τυγχάνωσιν ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὰς προσωπικὰς ἐπιθυμίας μας, ἡ ἔκφρασις αὐτῶν εἶναι ματαία, διότι εἶναι αἱ σπουδαιόταται συνθῆκαι ἢ ὅροι τῆς ἐκπληρουμένης προσευχῆς.

Αἱ κατ' ἐξοχὴν ἀποτελεσματικαὶ προσευχαί, αἱ ἀναφερόμεναι ἐν τῇ Γραφῇ, προσεφέρθησαν ὑπὸ τῶν αἰτούντων οὐχὶ δι' ἑαυτούς, ἀλλὰ διὰ τὸ καλὸν τῶν ἄλλων ἐξησφάλισαν τὸ ἑαυτῶν.

Δεύτερος ὅρος τῆς ἐκπληρουμένης προσευχῆς εἶναι τὸ ***θάρρος***, «Προσερχόμενοι μετὰ θάρρους εἰς τὸν θρόνον τῆς χάριτος» (Ἑβρ. δ', 15.) Οὐχὶ τοῦ θάρρους τῆς ἀλαζονίας ἀλλὰ τοῦ τῆς ἐμπιστοσύνης, τῆς εἰλικρινοῦς τῷ σκοπῷ αὐτῆς καὶ νικῆς ἐν τοῖς δικαιολογήμασι της. Πόσον δειλοί, πόσον ἔντρομοι εἴμεθα μήπως ζητήσωμεν πάρα πολλά! Καὶ ὅμως ἡ πρόσκλησις εἶναι σαφής, ἡ δὲ ἔννοιά της ἀλάνθαστος, ἀπορρέουσα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τῆς πηγῆς τῆς ὑψίστης συμπαθείας, μεγαλοδωρίας καὶ δυνάμεως, ὅστις δίδει πλουσιοπαρόχως (Ἰακὼβ. α'. 5.)

Συλλογίσθητε τὰς θαρραλέας δεήσεις τοῦ Ἀβραάμ, (Γένεσ. ιή. 23—82), τοῦ Μωϋσέως (Ἐξοδ. κβ' 31, 32,) τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ (Ἰησ. ι'. 12—14,) τοῦ Σαμουήλ. (Α'. Σαμ. ιβ' 18) τοῦ Δαβὶδ ὡς εἰκάζομεν ἐκ τῆς Α'. Σαμ. ιζ' 16, τοῦ Σολομῶντος (Β' Βασιλ. η'. 23—52.) τοῦ Ἠλία (Α'. Βασιλ. ιη' 36,37,) τοῦ Ἐζεκία (Β'. Βασιλ. ιδ' 19—22,) καὶ πολλῶν ἄλλων, ἑκάστη τῶν ὁποίων εἶναι ἀξία περιεσκεμμένης μελέτης, ὡς θεόπνευστον παράδειγμα ἐν τοῖς χρονικοῖς τῆς προσευχῆς.

Τρίτος ὅρος εἶναι ἡ ***πίστις***, «Ζητεῖτε πιστεύοντες, εἰς οὐδὲν διστάζοντες» (Ἰακ. α'. 6.) ἔχοντες πίστιν οὐχὶ ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐν τῷ Θεῷ, ἐπειδὴ ὅπως ἡ ἀξία ἑνὸς τραπεζογραμματίου, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς πίστεως τῆς Τραπέζης ἥτις τὸ ἐκδίδει καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ τυχὸν κατόχου αὐτοῦ, οὕτω καὶ ἡ πίστις ἐν τῇ προσευχῇ· ἄνευ πίστεως τὸ θάρρος εἶναι μάταιον, ἐνῷ μὲ αὐτὴν δυνάμεθα νὰ ὑπερνικήσωμεν μεγάλας καὶ πολλὰς δυσκολίας. Προσεύχεσθαι καὶ μὴ ἀναμένειν ἀπάντησιν ὁμοιάζει πρὸς τὸ κρούειν τὴν θύραν καὶ φεύγειν. Ἐὰν δὲν πιστεύομεν, διατὶ νὰ προσευχώμεθα; Ἐὰν δὲ πιστεύωμεν, διατὶ νὰ μὴ ἀναμένωμεν;

«Αὔξησον τὴν πίστιν μας», παρεκάλεσαν οἱ μαθηταὶ κατ' εὐθεῖαν τὸν Χριστόν. Ἀλλ' ὁ Κύριος δὲν τοῖς ἔδωκεν ἐνθάρρυνσιν εἰς τὴν παράκλησίν των Ἡ ἀπάντησίς του ἦτο, «Πορεύθητε καὶ κάμετε χρῆσιν ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἔχετε, ἐν δὲ τῇ χρήσει θέλετε εὕρει αὔξησιν·» Τὸ αὐτὸ βλέπομεν καὶ εἰς τὴν περίστασιν τῆς χήρας καὶ τοῦ ρωγίου τοῦ ἐλαίου της (Β'. Βασιλ. δ', 1—7.) Ἡ προμήθεια περιωρίζετο μόνον ὑπὸ τῆς πίστεως αὐτῆς. Ὅταν εἰς τὸ ὅριον ἐκεῖνο ἔφθασε, τὸ ἔλαιον ἐσταμάτισε. Ἡ πίστις ἣν ἡ χήρα ἐκείνη εἶχεν ἐξησφάλισε τὴν πληρωμὴν τοῦ χρέους της καὶ συνάμα ἐπρομήθευσεν εἰς τὴν οἰκογένειάν της ἄρτον. Ἐὰν εἶχε πλειοτέραν πίστιν ἠδύνατο νὰ προμηθευθῇ περισσότερα τῶν ἀναγκαιούντων αὐτῇ.

Οὕτως ἡμεῖς δυνάμεθα ν' ***ἀπαντήσωμεν*** εἰς τὰς ἰδίας ***ἡμῶν προσευχάς***, ὡς ὅταν ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς διέταξε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἰπών, «Προσευχήθητε ἵνα ὁ Κύριος τοῦ θερισμοῦ πέμψῃ ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνά του» καὶ ἀμέσως μετὰ τοῦτο ἀπέστειλεν αὐτοὺς νὰ ἀρχίσωσιν αὐτοὶ τὸ ἔργον (Ματθ. θ'. 38. ι'. 5.)

Τέταρτος ὅρος τῆς ἀποτελεσματικῆς προσευχῆς εἶναι νὰ ἦναι ***ἔνθερμος***. «Πολὺ ἰσχύει ἡ δέησις τοῦ δικαίου ἐνθέρμως γινομένη,» (Ἰακὼβ. ε' 16.) «Δὲν θέλω σὲ ἀφήσει, ἐὰν μὴ μὲ εὐλογήσῃς.»

Τοιαῦται προσευχαὶ ἀποδεικνύουσι θερμότητα ἀδιαφιλονείκητον. Δὶς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπεκάλυψε τὴν καρδίαν τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ καὶ τὴν ἑτοιμότητά Του τοῦ νὰ ἀποκρίνηται εἰς τὴν ἔνθερμον προσευχήν. 1) Ἐν Λουκᾷ ια' 5—9, ἔνθα παριστᾷ ἄνθρωπον ζητοῦντα παρὰ φίλου ἄρτον τὸ μεσονύκτιον, διότι ταξειδιώτης τις ἦλθεν εἰς τὸν οἶκόν του, καὶ συνέβη νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἐν τῇ οἰκίᾳ ἄρτος, διακηρύττει δὲ ὅτι ὁ φίλος ἐκεῖνος, καίτοι δὲν ἤθελε νὰ ἐγερθῇ καὶ δώσῃ ἄρτον εἰς τὸν φίλον του, διότι ἦτο φίλος του, διὰ τὴν ἀδιακρισίαν του ὅμως, θέλει ἐγερθῇ καὶ τῷ δώσει ὅσον ἄρτον ἤθελε ζητήσει.

2) Ἐν Λουκᾷ ιη'. 1—6. ἔνθα λέγει, «Ἀκούσατε τί ὁ ἄδικος κριτὴς λέγει· Διότι ἡ χήρα αὐτη μὲ ἐνοχλεῖ, θέλω τὴν ἐκδικήσει, ἵνα μὴ ἐξακολουθῇ ἐρχομένη καὶ μὲ ἐνοχλῇ» Ἔτι ἑτοιμότερον ὁ ***δίκαιος*** Θεὸς προσέχει εἰς τὴν ἔνθερμον ***προσευχὴν τοῦ δικαίου***. Συχνάκις ἡμεῖς μὲ μισὴν καρδίαν προσευχόμεθα, διστάζοντες ἐν τῇ πίστει, ἐλλιπεῖς εἰς θερμότητα, ἐπιτρέποντες πολλὰ πράγματα νὰ παρεισέλθουν εἰς τὰς προσευχάς μας!

Πέμπτος ὅρος τῆς ἀποτελεσματικῆς προσευχῆς εἶναι ἡ ***εὐχαριστία***· οὕτω πρέπει ἡμεῖς «νὰ κάμνωμεν γνωστὰ τὰ αἰτήματά μας εἰς τὸν Θεὸν μὲ εὐχαριστίαν» (Φιλιππισίους δ'. 6.)

Ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ ἦναι τὸ πρῶτον καὶ κύριον μέλημα τῆς ζωῆς μας.

Ἕκτος ὅρος τῆς ἀποτελεσματικῆς προσευχῆς εἶναι ἡ μετὰ τοῦ Θεοῦ ***κοινωνία***. «Ἐὰν μένητε ἐν ἐμοὶ καὶ ὁ λόγος μου μένῃ ἐν ὑμῖν, θέλετε ζητεῖ ὅ,τι ἂν θέλετε καὶ θέλει σᾶς δοθῇ.» (Ἰωάν. ιε'.) Ἐκπληροῦντες τὸν ὅρον τοῦτον δὲν θέλετε ἀποτύχει, διότι ὁ ἐγκάρδιος πόθος σας θέλει συνταυτίζεσθαι μὲ τὸν νοῦν τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο εἶναι ***κοινωνία μετὰ τοῦ Θεοῦ*** τοιαύτη, ὁποίαν ἀπελάμβανεν ὁ Ἀβραάμ.

* * *

ΜΙΑ ΕΙΚΩΝ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΜΑΣ

Συνήθως αὐτὰ ποῦ δημοσιεύονται στὰς ἐφημερίδας εἶναι γιὰ ὅλους τοὺς ἀναγνώστας, ἐγὼ ὅμως θὰ ἤθελα νὰ μὲ διαβάσουν μόνον ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι πιστεύουν εἰς τὴν ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ, γιατὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους δὲν θὰ μπορέσω νὰ γίνω καθόλου ἀντιληπτός, ἀλλ' οὔτε θὰ μπορέσω νὰ τοὺς πείσω γιὰ νὰ συμφωνήσουν μαζύ μου. Γι' αὐτὸ κάθε ἄθεος, ὑλιστὴς ἢ ἀγνωστικὸς καλὰ θὰ κάμῃ νὰ μὲ ἀντιπιπαρέλθῃ, γιὰ νὰ μὴν χάσῃ τὸν πολύτιμό του καιρὸ σὲ ζητήματα ποῦ ὀλίγο τὸν ἐνδιαφέρουν.

Τώρα ἀφοῦ μὲ τὴν διάκρισιν αὐτὴν ξεκαθαρίσω τοὺς ἀναγνώστας μου, ἀπευθύνομαι πρὸς ἐκείνους ποῦ λέγουν πῶς πιστεύουν εἰς τὸν Θεόν, καὶ τοὺς ἐρωτῶ: ***Πιστεύετε τὸν Θεὸν ὡς πραγματικότητα***; Μὰ προσέξετε καλὰ τί ἐννοῶ:

Πιστεύετε τὸν Θεὸν πανταχοῦ παρόντα, παρακολουθοῦντα καὶ ἐνδιαφερόμενον γιὰ καθένα μας ἀτομικῶς; Ἢ μὴ τυχὸν καὶ τὸν πιστεύετε διότι σὰν νὰ σᾶς φαίνεται πῶς κάτι τέτοιο πρᾶγμα ὑπάρχει εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ πρὸς τιμὴν τῆς φήμης ταύτης ντύνεσθε μασκαράδες τῆς ἀπόκρηες, ἀνοίγετε τὴν σαρακοστὴν τὴν Καθαρὰν(;) Δευτέρα μὲ τρικούβερτο γλέντι καὶ τέλος πρὸς ἐπισφράγισιν τῶν θρησκευτικῶν σας καθηκόντων κατὰ τὰς προηγουμένας τοῦ Πάσχα ἡμέρας συνωστίζεσθε στὶς ἐκκλησίες, μᾶλλον γιὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ προσδοκωμένου ραντεβοῦ παρὰ γιὰ τὴν σημασία τῆς ἡμέρας, καὶ παρακολουθῆτε τὸν Ἐπιτάφιον ἐνδιαφερόμενοι μᾶλλον διὰ τὰς ἐπὶ τῶν μπαλκονίων δεσποινίδας παρὰ διὰ τοὺς λόγους τοῦ Ἐπιταφίου Θρήνου;

Πιθανὸν νὰ θεωρηθῶ πολὺ αὐστηρὸς καὶ ἄνθρωπος τῶν ἄκρων, ἂν θὰ θελήσω νὰ περικόψω ἀπὸ ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστας μου καὶ, τὴν δευτέραν ταύτην τάξιν τῶν ἀνθρώπων. Ἐν τούτοις παρακαλῶ καὶ τούτους νὰ ἀποχωρήσουν ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν γραφομένων μου· δὲν ἔχουν τίποτα νὰ ὠφεληθοῦν.

Καὶ τώρα στρέφομαι πρὸς τοὺς ἐκλεκτούς μου, τοὺς ἔχοντας πίστιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἐρωτῶ; «Πιστεύετε πραγματικῶς εἰς τὸν Θεόν;» «Ναί;» ἀκούω νὰ μοῦ ἀπαντοῦν. «Εἴμεθα χριστιανοὶ χωρὶς κανένα νὰ βλάπτωμεν· βλέπομεν πάντα τὴς δουλιές μας.»

Αὐτοὶ εἶναι οἱ τρεῖς τύποι τῶν σημερινῶν ἀνθρώπων:

Οἱ ἄθεοι, ἢ μᾶλλον οἱ ἀδιάφοροι, οἱ ἐκ δεισιδαιμονίας εἰς τὸν Θεὸν πιστεύοντες ποῦ σοῦ λέγουν: Ἔχει γοῦστο νὰ ὑπάρχῃ τέτοιος ποῦ καλοῦνε Θεό· ἂς ἀκολουθήσωμεν μερικοὺς θρησκευτικοὺς τύπους, μὴ τυχὸν καὶ τὸ κάμῃ ἡ κακὴ ὥρα καὶ πᾶμε εἰς τὴν πίσαν.... καὶ τέλος οἱ ἐν πεποιθήσει κάμνοντες ὅτι κάμνουν, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι προετοιμάζουν κάποιο καλὸ μέλλον γιὰ τὴν ψυχήν των.

Μὲ τοὺς τελευταίους αὐτοὺς θὰ ἤθελα νὰ συζητήσω. «Εἶσθε βέβαιοι ὅτι ἐκτελεῖτε τὰ θρησκευτικά σας καθήκοντα ἐφ' ὅσον λέγετε ὅτι πιστεύετε;»

Θαρρῶ πῶς ἀκούω ὅλους νὰ μοῦ ἀπαντοῦν, «κάμνομε ὅτι μποροῦμε. Ἐνηστεύσαμε ὅλα τὰ τετραδοπάρασκα τῆς σαρακοστῆς, κάθε σάββατο δὲν ἀφήκαμε πτωχὸν νὰ περάσῃ ἀπὸ κοντά μας καὶ νὰ μὴν τοῦ δώσωμεν ἀπὸ μιὰ δεκάρα χαρτίνην ἢ μεταλλικὴν· τὰς Κυριακὰς ἐπήγαμε τακτικὰ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· τί ἄλλο θέλετε;

Νὰ σᾶς πῶ φίλοι μου, ἐγὼ δὲν θέλω τίποτα ἀπὸ σᾶς, οὔτε ἔχω τὴν ἀπαίτησιν ἀπὸ κανένα σας, ἀλλ' ὑπάρχει κάποιος ποῦ κάτι θέλει ἀπὸ ὅλους μας καὶ κάτι ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν καθένα μας καὶ ὁ κάποιος αὐτὸς εἶναι Ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον λέτε πῶς πιστεύετε· εἶναι ὁ Θεὸς. Γιατὶ δὲν νομίζω πῶς ἐκεῖνος ἔμεινε ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὰ σταυροκοπήσματά μας, ἀπὸ τὰς νηστείας μας, ἀπὸ τάς ἐλεημοσύνας μας καὶ ἀπὸ κάθε ἄλλην πρᾶξιν μας ποῦ ἔχει καλὸν σκοπὸν. Μέσα εἰς τὸ Ἐυαγγέλιον ὁ τύπος τοῦ Χριστιανοῦ δὲν συμπληρώνεται μὲ ὅσα παραπάνω ἐγράφησαν. Μπορῶ νὰ πῶ πῶς οἱ Χριστιανοὶ ποῦ ἀρκοῦνται εἰς τὰ ὀλίγα αὐτὰ μοιάζουν μὲ τὴν βαφήν του καρὰ-μπογιά, ποῦ τὴν ξεβάφει ἀμέσως ὁ ἥλιος, διότι εἶναι βαφὴ τῆς ἐπιφανείας μόνον τοῦ ὑφάσματος καὶ βάθος δὲν ἔχει.

Ἡ ἐξήγησις τῆς οἰκτρᾶς ἠθικῆς καταστάσεως τοῦ ἔθνους μας ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν σαθρὰν βάσιν ἐπὶ τῆς ὁποίας ἱστάμεθα εἰς τὸ παρελθὸν καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας δυστυχῶς ἐξακολουθοῦμεν νὰ ἱστάμεθα καὶ εἰς τὸ παρὸν, βαίνοντες πρὸς τὸ μέλλον.

Μοῦ ἔρχονται εἰς τὸν νοῦν οἱ λόγοι τῆς Βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας Βικτωρίας ἐρωτηθείσης ποτὲ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως τοῦ Σιάμ, περιοδεύοντος διὰ πρώτην φορὰν τὴν Εὐρώπην, εἰς τὶ ὀφείλεται τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἀγγλίας. Αὐτὴ δεικνύουσα μίαν

Ἁγ. Γραφὴν πλησίον της κειμένην εἶπε: «Ἰδοὺ ἡ βάσις τοῦ ἐθνικοῦ μεγαλείου μας.»

Γιαυτὸ μοῦ φαίνεται πῶς ὅπως διώχνομεν ἕνα κακὸν κλέπτην, ἄτακτον ὑπηρέτην, ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς μᾶς ἔχει ἐκδιώξει ἀπὸ τοῦ προσώπου του διὰ τὴν διαγωγήν μας, ἡ ὁποία εἶναι κάθε ἄλλο παρὰ θεάρεστος καὶ χριστιανική.

Εἶνε ἀρκετὸν νομίζω νὰ παρουσιάσῃ τὴν κατάστασίν μας μία πρόχειρος εἰκὼν ποῦ πέρνω ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ζωήν μας: Σταθῆτε εἰς τὴν πόρταν τῆς Δημοτικῆς Ἀγορᾶς καὶ προσέξετε σταῖς κουβέντες τῶν μικρῶν παιδίων ποῦ πάντα πλημμυροῦν τὴν εἴσοδόν της. Βρίζουν Θεὸν, Χριστὸν, Παναγίαν, μητέρα, ἀδελφὰς καθ᾽ ἣν στιγμὴν εὐσεβεῖς Χριστιανοὶ μὲ τὰ σαρακοστιανὰ στὰ ζιμπίλια περνοῦν ἀμέριμνα, χωρὶς κὰν νὰ τῶν κάμουν ἐντύπωσιν αἱ αἰσχρολογίαι τῶν μικρῶν αὐτῶν παιδιῶν, ποῦ ὁ Χριστὸς εἶπε ὅτι «ἀπὸ αὐτὰ ἀποτελεῖται ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν.» Ὁποία εἰρωνεία! Ἐὰν ὁ Χριστὸς ἐπαρουσιάζετο πρὸς στιγμὴν εἰς τὴν εἴσοδον τῆς Ἀγορᾶς Χανίων, βεβαίως θὰ ἔλεγε «ὅτι ἀπὸ αὐτὰ ἀποτελεῖται ἡ βασιλεία τοῦ Διαβόλου». Καὶ βεβαίως δὲν θὰ ἐπέρριπτε τὴν εὐθύνην εἰς τοὺς μικροὺς αὐτοὺς ἀνθρωπίσκους ἀλλ᾽ εἰς ἡμᾶς τοὺς μεγαλητέρους, οἱ ὁποῖοι λόγῳ τῶν πολλῶν ἀσχολιῶν καὶ φροντίδων τῆς ζωῆς μας, νομίζομεν πῶς μὲ τὴν ἐκτέλεσιν μερικῶν θρησκευτικῶν τύπων ἐξωφλήσαμεν τὸν Θεὸν καὶ εὑρισκόμεθα ἐν τάξει ἀπέναντί του. Ἐνῷ πραγματικῶς, ἐφ ὅσον νομίζομεν τοὺς ἑαυτούς μας Χριστιανούς, ἡ οἰκτρὰ αὕτη ἠθικὴ κατάστασις μᾶς βαρύνει ἕνα ἕκαστον χωριστὰ καὶ ὅλους μαζὺ, ἀδιάφορον ὅτι ἡμεῖς ὡς ἄτομα διάγομεν βίον σχετικῶς ἠθικόν.

Δὲν θέλω νὰ διεκδικήσω οὔτε φήμην οὔτε δόξαν προφήτου, εἶμαι ὅμως βέβαιος ὅτι ἄδικα περιμένομεν σωτηρίαν ἀπὸ τὴν Λωζάνην, ἀπὸ τὸν Βενιζέλον, ἀπὸ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ συναλλάγματος. Ἐὰν δὲν γίνῃ μία κοινὴ προσπάθεια νὰ διορθώσωμεν ἠθικῶς τοὺς ἑαυτούς μας καὶ νὰ συντελέσωμεν καὶ εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν ἄλλων.

Ἐξακολουθοῦντες νὰ ζῶμεν ὅπως σήμερον ζῶμεν, ἀδιαφοροῦντες διὰ τὴν ἠθικήν μας καὶ φροντίζοντες μόνον πῶς νὰ πλουτίσωμεν, νὰ διασκεδάσωμεν, ν᾽ ἁρπάξωμεν, χάριν δὲ ἐξιλασμοῦ ρίπτοντες καμμιὰ δεκάρα εἰς τὸν δίσκον τῆς ἐκκλησίας ἢ εἰς τὴν χεῖρα κανενὸς πτωχοῦ, πρέπει νὰ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι μαῦραι ἡμέραι μᾶς περιμένουν, ἐμᾶς καὶ τὰ παιδιά μας.

(«**_Κῆρυξ_**» **_Χανίων_**).

Συμπεπληρωμένου ἤδη τοῦ φύλλου τούτου, λαμβάνομεν παρὰ τοῦ κ. Ξ. Π. Μόσχου ἐπιστολήν, ἐν ᾗ φέρει δύο μαρτυρίας ἐγκρίτων Θεολόγων ὑπὲρ τῆς κυριολεκτικῆς ἑρμηνείας τῆς ἐν Β΄. Σαμ. Ζ΄. 18 λέξεως «**_ἐκάθησε_**»· τοῦ Blaikie, καθηγητοῦ τῆς ἐν Ἐδιμβούργῳ Θεολογικῆς σχολῆς, καὶ τοῦ Elliott πολυγραφωτάτου Θεολόγου τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, τῶν ὁποίων ὁ μὲν πρῶτος λέγει ἐπὶ λέξει:

«Ἡ φύσις τῆς συγκοινωνίας ἦτο ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὴν στάσιν ταύτην. Ὁ Δαυὶδ ἦτο ὡς παιδίον καθήμενον πλησίον τοῦ πατρός του, ἵνα σκεφθῇ κάποιαν θαυμασίως εὐμενῆ ἐκδήλωσιν τῶν πρὸς αὐτὸ διαθέσεών του, καὶ νὰ ἐκχέῃ εἰς τὸ οὖς τοῦ πατρός του» κτλ.· ὁ δὲ δεύτερος «Ἐνταῦθα ἐκάθησεν, ἵνα μελετήσῃ τὴν εἰς αὐτὸν γενομένην ἀνακοίνωσιν, καὶ τότε προσφέρῃ τὰς εὐχαριστίας τοῦ (ἐδ. 18–21) τὴν δοξολογίαν του (22–24) καὶ τὴν προσευχήν του (25–29)».

Ταῦτα καταχωρίζοντες φρονοῦμεν ὅτι ἐπαρκῶς διεσαφηνίσθη τὸ ζήτημα τῆς ἐν τῇ προσευχῇ στάσεως, τὸ ὁποῖον ἀνεκινήθη πρὸς διαφώτισιν τῶν διαπορούντων διατὶ οἱ ἐν Ἀθήναις Ἕλληνες Εὐαγγελικοὶ προσεύχονται ὄρθιοι, ἐνῷ αὐτοὶ προσεύχονται καθήμενοι. Προσθέτομεν δὲ ὅτι παρ᾽ ἡμῖν ἀνέκαθεν ἀφέθη εἰς τὴν ἀτομικὴν προαίρεσιν ἑκάστου ἡ ἐν τῇ προσευχῇ στάσις, καθότι ἡ ἐπιβολὴ ὡρισμένης στάσεως ἐπὶ τὸ **_ὁμοιόμορφον_** ἀντιβαίνει εἰς αὐτὴν τὴν ἀρχήν, ἥτις διέπει τὰς ἁπανταχοῦ Εὐαγγελικὰς Ἐκκλησίας, καὶ ἣν τόσον θαυμασίως συνόψισεν ὁ Ἅγιος Αὐγουστῖνος: «Εἰς τὰ οὐσιώδη ἑνότης· εἰς τὰ ἐπουσιώδη ἐλευθερία· εἰς πάντα ἀγάπη».